

BUITEN DE LIJNTJES

Het thuiszittersvraagstuk door
de ogen van kinderen
en jongeren
zélf.

november 2020

MET DANK AAN

We konden deze puzzeltocht in gang zetten dankzij de vrijgevigheid van een aantal partijen die zich hard maken voor het welzijn van kinderen en jongeren en strategische samenwerking tussen spelers, en die een bijdrage willen leveren aan structurele systemische verandering. Stichting Zonnige Jeugd, Fonds 1818 en Triodos Foundation: onze dank is groot!

Ook allerlei contacten die we de afgelopen jaren met verschillende organisaties en individuen onderhielden, dragen op een of andere manier bij aan ons werk en dus deze publicatie. Want ieder inzicht zet aan tot denken en helpt in de puzzeltocht. We delen allemaal de vurige wens dat kinderen en jongeren zich kunnen en mogen ontwikkelen op een manier die bij hen past. De gesprekken met kinderen en jongeren die elke dag leven in de realiteit van tussen wal en schip vallen, zijn onze grootste bron van inspiratie. Tegen jullie zeggen we in het bijzonder: heel veel dank voor het delen van jullie gedachten, met al jullie optimisme, strijdvaardigheid en kwetsbaarheid. Jullie ervaringen maken nederig. Jullie radeloosheid maakt verdrietig.

We noemen iedereen die we verder willen bedanken graag bij naam, niet als organisatie. Dit is namelijk niet alleen een verhaal van spelers en systemen, maar net zozeer van bevlogen mensen.

Hadassah Anit-Laus, Samra Benhamouch, Rinda den Besten, Suzanne Boomsma, Doride de Bruijn, Saskia Buma, Marieke Dekkers, Gigi Dingler, Marc Dullaert, Merlijn Goldsack, Thea de Graaf, Willy de Heer, Frank van Hout, Evelien Hulsebosch, Andries de Jong, Daniella Joynes, Margrite Kalverboer, Mamoud Kamara, Kete Kervezee, Eva Kok, Jorrit Koster, Thomas Latcham, Daisy Mertens, Marco Mout, René Peeters, Carlijn Pluijmakers Emmen, Ileen Purperhart, Oscar Roma Wilson, Venhar Sariaslan, Fietje Schelling, Arjen Schimmel, Jacqueline Schoonheim, Kifah Shoker, Léonhard ten Siethoff, Katinka Slump, Jose Smits, Jetta Spaanenburg, Kati Varkevisser, Jan van de Ven, Kim Verburg, Maria Verkade, Lucas van de Vijver, Remco Vogel, Margreet de Vries, Machteld Wiersema en nog vele anderen.

Team Number 5 Foundation

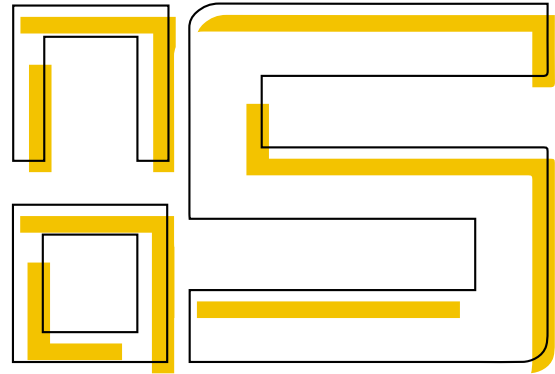
NUMBER 5 FOUNDATION

Number 5 Foundation

Buiten de Lijntjes is een initiatief van Number 5 Foundation. Number 5 werd opgericht in 2017 door Constantijn en Laurentien van Oranje. Zij willen mensen verbinden die zich inzetten voor innovatie die bijdraagt aan een inclusieve, rechtvaardige en duurzame samenleving.

Deze wens komt voort uit een zorg over de groeiende kloof tussen verschillende groepen. Over debatten waarin feiten, meningen, belangen en emoties door elkaar worden gehaald. En over de versnippering van waardevolle initiatieven, die ieder voor zich niet de nodige systemische oplossingen kunnen verwezenlijken die nodig zijn.

Daarom is Number 5 de onafhankelijke procesbegeleider die mensen dwars door conventies heen uitdaagt en begeleidt om groter te denken. Zodat ze complexe maatschappelijke vraagstukken – samen met de mensen om wie het gaat – écht kunnen oplossen.

connecting for impact
number five foundation

Altijd samen mét

Onze visie is dat complexe vraagstukken alleen kunnen worden aangepakt vanuit vernieuwende samenwerking tussen gebruikelijke én onverwachte spelers in de publieke, private en maatschappelijke sector. Van degenen die beleid bedenken en maken tot degenen die oplossingen uitvoeren en degenen die kennis hebben vanuit eigen ervaring.

Dit vraagt erom dat betrokkenen een vraagstuk vanuit álle perspectieven (leren) bekijken: feiten, beleid en wetgeving; belangen, interventies en innovatiekansen én de beleving, behoeften en gevoelens van mensen die met een vraagstuk te maken hebben. Deze laatste invalshoek wordt vaak overgeslagen. Maar juist door te luisteren naar ervaringsdeskundigen voorkomen we dat een aanpak wordt ontwikkeld op basis van denkfouten en blinde vlekken.

Waarom thuiszitters?

Wij hebben de afgelopen jaren met een grote en diverse groep mensen gesproken die een rol spelen rondom het welzijn en de ontwikkeling van kinderen en jongeren. Uit allerlei hoeken werden we steeds opnieuw gewezen op de huidige impasse rondom het thuiszittersvraagstuk. Het missende stemgeluid van de kinderen en jongeren in kwestie is hierbij zó groot, dat we het met geen mogelijkheid konden en wilden laten liggen.

Het resultaat is deze publicatie *Buiten de Lijntjes*, waarin meer dan vijftig uitvoerige gesprekken met ervaringsdeskundige kinderen en jongeren centraal staan.

1. Voorwoord / waarom nóg een publicatie?	8
2. Wat denken we al te weten? / een berg puzzelstukjes	14
3. Adviezen / ervaringen vanuit kinderen en jongeren	28
1. De zoektocht: waar ging het mis?	32
<i>Interview: “Ik dacht dat ik het hele probleem was”</i>	38
2. Het probleemkind: bestaat dat wel?	42
3. De oplossing: wat werkt voor wie?	50
<i>Interview: “Iedereen liep plat, ik liep steeds meer bergopwaarts”</i>	58
4. De mensen om me heen: wie luistert écht?	62
5. Het ideale onderwijs: hoe ziet dat er dan uit?	72
4. Inzichten / onderwijs voor ieder kind	82
<i>Samra Benhamouch: “Verklein de kloof tussen samenleving en school”</i>	84
<i>Marc Dullaert: “Houd vol!”</i>	86
<i>Margrite Kalverboer: “Elk kind moet zichzelf kunnen zijn”</i>	88
<i>Bestuur LAKS: “Elke scholier leidend in zijn of haar onderwijs”</i>	90
<i>Daisy Mertens: “Het vangnet vorm je samen”</i>	92
<i>Marco Mout: De BN’er die het niet snapte”</i>	94
<i>René Peeters: “Waardeer de verschillen”</i>	96
<i>Oscar Roma Wilson: “Leren wat ons mens maakt”</i>	98
<i>Kifah Shoker: “Het onderwijs is geen wonderdoekje”</i>	100
<i>Kati Varkevisser: “Praten mét, niet praten over”</i>	102
<i>Jan van de Ven: “Onderwijs als basis voor ieder kind”</i>	104
5. Conclusies & acties / en nu?	108

VOORWOORD
WAAROM NÓG EEN PUBLICATIE?

Thuiszitters. Dit is hoe de 4.790 leerlingen¹ geregistreerd staan die drie maanden of langer ‘verzuimen’ van school. Maar volgens andere tellingen gaat het om 15.000 leerlingen². En dan zijn er nog de 67.000 leerlingen die meer dan 16 uur in vier weken zonder geldige reden afwezig waren³.

Deze hoge verzuimcijfers zijn wel verontrustend, want ze zijn een bewezen indicator voor voortijdig schoolverlaten en thuiszitten. Er zijn allerlei grijze gebieden waar definities en kaders tekortschieten om de precieze omvang, complexiteit en impact van het ‘thuiszittersvraagstuk’ geheel te bevatten. Wat we zeker weten, is dat de situaties waarin kinderen, jongeren en hun gezinnen leven, enorme emotionele, sociale en soms ook economische gevolgen hebben. Voor ieder van hen. En de optelsom ervan voor instanties, gemeenten en de samenleving als geheel.

Is dit inzicht nieuw? Zeker niet. Er staat al heel veel op papier. Boeken en publicaties vertellen over leerrecht in plaats van leerplicht, inclusief onderwijs en de uitdagingen en kansen van Passend Onderwijs. Analyses zoals *Toekomst van ons onderwijs* bieden

vergezichten. Er zijn concrete ambities zoals van het Thuiszitterspact⁴, en verbindende en inspirerende initiatieven zoals de jaarlijkse Thuiszitterstop en de Landelijke Actieweek Thuiszitters. En er liggen glasheldere aanbevelingen, zoals in de rapporten *Met andere ogen* en *De kracht om door te zetten* over het doorbreken van de impasse rondom thuiszitten.

Waarom dan nóg een publicatie over dit complexe vraagstuk?

Hoe oncomfortabel ook, we moeten met elkaar constateren dat nog te veel kinderen en jongeren bungelen in het onderwijs. Ondanks alle kennis, ambities en voorbeelden van wat wel goed gaat. Wie we ook spreken, iedereen is van mening dat het belang van het kind altijd voorop moet staan. Maar kinderen en jongeren als gelijkwaardige stemgeluiden zijn tot nu toe slechts in de marge gehoord. Zijn hun perspectieven dan wel écht het startpunt van ieders denken? Vragen we standaard ‘wat heb jij nodig?’ als basis van oplossingen en interventies? En stellen we eigenlijk wel de goede vragen?

1 Kamerbrief ‘Thuiszitters in het funderend onderwijs’, Januari 2020

2 Thuiszitters tellen. Een ander perspectief voor thuiszitters. Oudervereniging Balans, 2020.

3 Geregistreerd in het schooljaar 2016/2017.

4 Het Thuiszitterspact heeft als doelstelling dat in 2020 voor elke thuiszitter binnen drie maanden een passend aanbod in onderwijs en/of zorg beschikbaar is. De partners streven naar een lokale sluitende aanpak, waarin het kind centraal staat en op lokaal niveau afspraken worden gemaakt tussen samenwerkingsverbanden en gemeenten om thuiszitten te voorkomen en terug te dringen. Deze doelstelling is niet gehaald.

Wat hopen we met deze publicatie te bereiken?

We hebben zeker niet dé antwoorden. Deze publicatie is bedoeld als onafhankelijk podium voor verdiepende menselijke perspectieven van diverse deskundigen en betrokkenen. De stem van leerkrachten en ouders is natuurlijk belangrijk. En centraal staan de vijftig kinderen en jongeren uit heel Nederland die hun ervaringen, belevingen en adviezen met ons wilden delen. Door in ieder gesprek door te vragen en tussen de regels door te lezen, kunnen we met deze inzichten systemische gaten blootleggen. Zoals de tijd en aandacht die nodig zijn om écht te luisteren naar wat er bij kinderen en jongeren zelf speelt. Over waar iets is misgegaan. Over hoe het voelt als probleemkind te worden behandeld. Over waarom het zo vaak onmogelijk is om gewaardeerd te worden voor wie je bent, in plaats van voor wat je doet of niet doet.

Dit is hét moment om het thuiszittersvraagstuk een nieuwe impuls te geven en structureel aan te pakken. De huidige COVID-19 situatie creëert meer begrip voor het gevoel van thuiszitten. En digitale onderwijsoplossingen doorbreken het traditionele paradigma van het schoolgebouw als uitgangspunt van leren. Het is tijd om structureel naar kinderen en jongeren te luisteren. Zo ontstaat ruimte voor nieuwe oplossingen die écht vanuit – en hopelijk mét – kinderen en jongeren worden bedacht.

Deze publicatie is dus een uitnodiging tot zelfreflectie en gezamenlijke actie voor iedereen die zich – soms al jaren – met dit vraagstuk bezighoudt. Als Number 5 Foundation hebben we hierin nu geen formele rol. Maar we zijn er diep van overtuigd dat we dit samen kunnen aanpakken, als iedereen met open blik naar zowel zichzelf als naar kinderen en jongeren durft te kijken. We beloven aan de kinderen en jongeren dat we de relevante spelers in de keten bijeenbrengen om bestaande aanbevelingen te verrijken met hun inzichten. Om hopelijk samen toe te werken naar structurele oplossingen. We laten dus niet los.

Voor mij begint het aanpakken van een maatschappelijk vraagstuk altijd met gesprekken met mensen om wie het gaat. Een gesprek over wat iemand voelt en nodig heeft of denkt te hebben. Daarna volgen vele gesprekken en reflecties over wat er al is en misschien nog ontbreekt voor een systemische aanpak. Als dan blijkt dat er nog écht een puzzelstuk mist, is het moeilijk dat te negeren en er niet je te tanden in te zetten. Zo begon mijn eigen interesse in ‘thuiszitters’ ooit ook: met een gesprek met een kind dat buiten de boot dreigde te vallen in het onderwijs. En met zijn moeder die ook, maar op een andere manier, wanhopig was.

Deze publicatie is vooral een diepe buiging naar alle kinderen en jongeren die buiten de lijntjes kleuren.

Ieder van jullie heeft een eigen situatie, een eigen verhaal. De gevoelens, levenservaringen en wijze woorden die jullie in zoveel openheid deelden, raken ons immens. We hopen dat jullie je gehoord en gezien voelen.

De selectie van uitspraken en verhalen die we hebben moeten maken, doet onvermijdelijk afbreuk aan de levensgrote ervaringen die ze vertegenwoordigen. We hebben ons uiterste best gedaan zoveel mogelijk van wat jullie deelden mee te nemen in dit verhaal. Het was lastig om te kiezen, vandaar de lange lijst. We hebben geprobeerd alle inzichten te vertalen naar het menselijk perspectief dat nodig is om anders naar het thuiszittersvraagstuk en oplossingen te kijken. Het kost tijd om al jullie uitspraken door te lopen. Maar dat is belangrijk. We hopen dat iedereen er rustig voor gaat zitten, ze stuk voor stuk laat binnenkomen en nadenkt over wat deze inzichten zeggen over de huidige aanpak.

We stoppen pas als we er zeker van zijn dat er echt naar jullie allen wordt geluisterd. Niet omdat jullie zielig zijn. Of ‘probleemkinderen’ zijn. Maar omdat jullie geweldige adviseurs zijn. En omdat jullie de kracht hebben om spelers te verbinden en te helpen over hun eigen schaduw heen te stappen. Voor jullie en andere thuiszitters en gezinnen helpen een publicatie, dialoog en alliantievorming misschien niet concreet. Maar hopelijk wel voor anderen die in de toekomst buiten de lijntjes (willen) kleuren. We zijn blij dat velen van jullie aangeven dat dit jullie een goed gevoel geeft.

Dank voor jullie openheid en eerlijkheid. De belangrijkste spiegel die jullie ons voorhouden: om het thuiszittersvraagstuk op een andere manier te zien, moeten kinderen en jongeren niet slechts worden bekeken als ‘thuiszitters’. Maar als mensen, ieder met eigen behoeften, dromen en verhalen.

En daarin is iedereen gelijk.

Laurentien van Oranje
Initiatiefnemer *Buiten de Lijntjes*,
Oprichter Number 5 Foundation

**WAAR IS HET PERSPECTIEF
DAT ONS VERWONDERT?**

WAT DENKEN WE AL TE WETEN?
EEN BERG PUZZELSTUKJES

Voordat we écht naar de kinderen en jongeren gaan luisteren, nemen we je graag mee in onze zoektocht om het complexe web van definities, cijfers, spelers, regels, culturen en belangen te begrijpen die de context vormen voor het thuiszittersvraagstuk.

Voorop staat: het is veel. Het lijkt bijna onmogelijk om alle relevante elementen te overzien, en al helemaal om in al die perspectieven, aanbevelingen en belangen een goede route uit te stippelen.

Gelukkig is er al heel veel gedaan om hier helderheid in te scheppen. Tal van publicaties bieden handreikingen en analyses met cruciale puzzelstukken. Ze wijzen op het juridische perspectief of op het Verdrag van de Rechten van het Kind. Ze helpen de uitdagingen van het Passend Onderwijs het hoofd te bieden of geven adviezen om tot een gezamenlijke aanpak van het thuiszittersvraagstuk te komen.

Wij hebben een poging gedaan om in dit hoofdstuk zoveel mogelijk puzzelstukjes mee te nemen die wij zelf zijn tegengekomen. We twijfelen er niet aan dat er nog veel meer zijn en gaan dan ook graag in gesprek met iedereen die een invalshoek mist.

Kinderen zeggen niet voor niets: “Innovatie is niet alleen delen wat je weet, maar juist ook delen wat je niet weet.” Misschien vinden wij dat als volwassenen lastig. Alleen daarom al hebben we de deskundigheid van de kinderen en jongeren nodig. We roepen je op om bij het lezen van dit hoofdstuk actief op zoek te gaan naar blinde vlekken: dat wat we nog niet weten.

Deze puzzelstukjes kom je tegen:

- een spoedcursus thuiszitters tellen en ijsbergen ontwijken
- uitspraken uit dialogen tussen spelers en ervaringsdeskundigen
- elementen van ‘wat we al denken te weten’
- bestaande aanbevelingen
- en allerlei losse puzzelstukjes, in de vorm van cijfers en feiten

Spoedcursus thuiszitters tellen

Als je zoekt naar een simpel overzicht van het thuiszitters in feiten en cijfers, dan kun je lang zoeken. Dat is op zich al interessant. Hoe moeilijk het tellen van thuiszitters is, maakt duidelijk dat we de definitie en omvang van het probleem nog onvoldoende in het vizier hebben.

Oudervereniging Balans biedt een nieuw perspectief met de publicatie *Thuiszitters tellen* (2020). Stel je een ijsberg voor. Zo'n klassiek Titanic-geval: we zien het topje, maar de onderkant verdwijnt onder water. Het topje, dat zijn de officiële cijfers. Die gaan al jaren uit van ongeveer 5000 thuiszitters. Dit gaat om ongeoorloofd schoolverzuim van langer dan drie maanden, van kinderen die op school staan ingeschreven.

Maar, zegt Oudervereniging Balans, die interpretatie is niet breed genoeg. Als je onder andere óók kinderen met een vrijstelling van leerplicht erbij trekt – kinderen die vaak ook geen alternatief onderwijs krijgen – kom je al op een getal van bijna 15.000. Driemaal zo hoog als de officiële cijfers. Dat zijn de kinderen van wie het officieel bekend is dat ze zonder onderwijs zitten. Dit verzuimcijfer is verontrustend omdat het een indicator is voor onderliggende problematiek, en dus voortijdig schoolverlaten en thuiszitten onder de officiële definitie⁵.

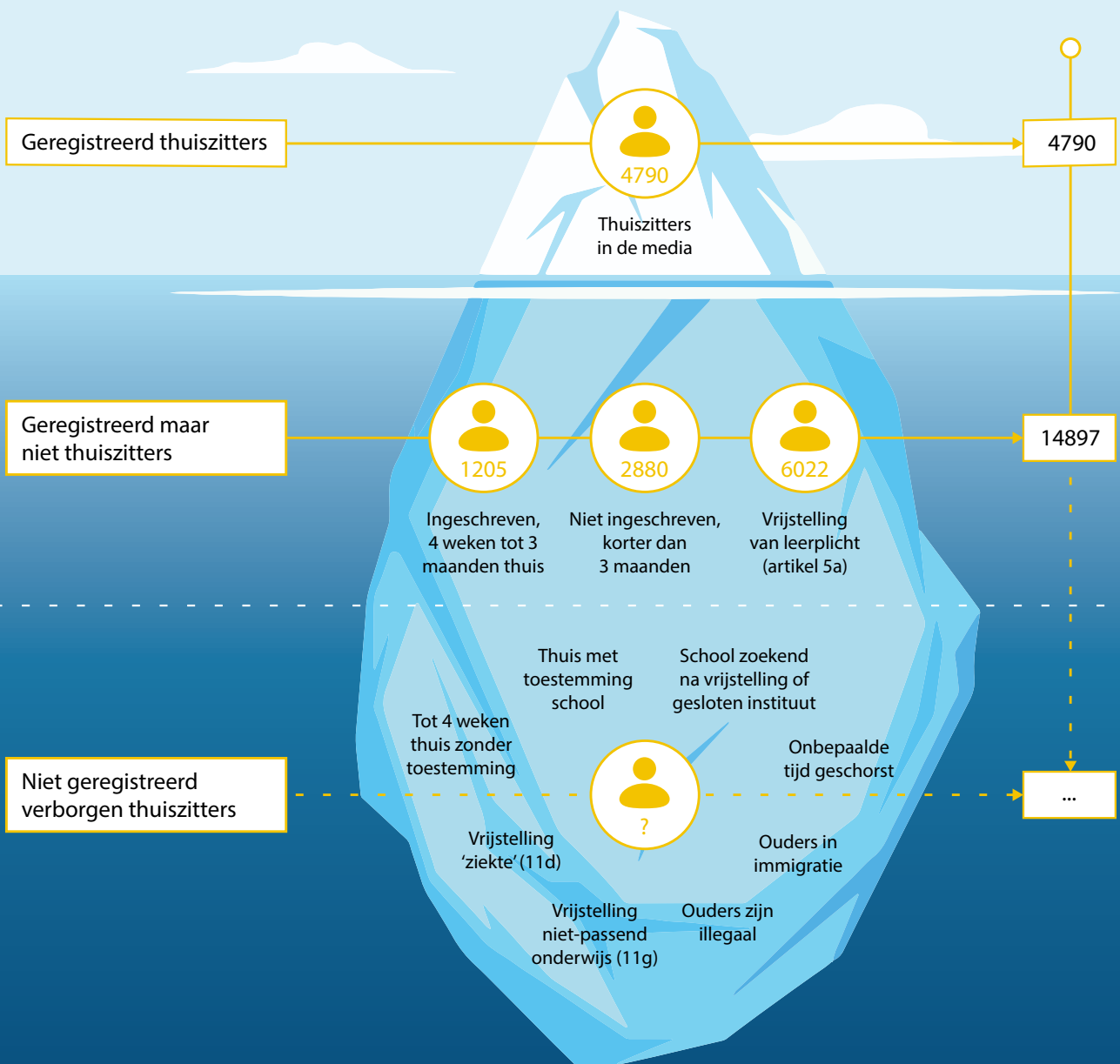
En als we de ijsberg dan verder naar beneden volgen, vinden we ver buiten ons zichtveld de verborgen thuiszitters: “Deze ‘onzichtbare’ leerlingen staan niet geregistreerd als kinderen zonder onderwijs, maar zitten wel thuis zonder volwaardig en Passend Onderwijs: kinderen die thuis zijn met toestemming van school, tijdelijk geschorst zijn, minder dan vier weken verzuimen, langdurig ziek zijn zonder aanwijsbare oorzaak. Of kinderen met ouders die illegaal in Nederland zijn of naar een school zoeken nadat zij zelf terugkomen na gevangenis, behandeling, vrijstelling etc. Dit aantal is onbekend.” (Suzanne Boomsma, Oudervereniging Balans)

In deze onderkant van de ijsberg vinden we een enorme diversiteit aan levenslopen en achtergronden, en dus ook onverwachte ervaringsdeskundigen. De onderkant wijst ons er ook op dat we veel nog niet weten. Het daagt ons uit om te onderzoeken wie alle kinderen en jongeren zijn en wat er precies aan de hand is.

In de Kamerbrief over onderwijs en zorg (10 november 2020) is de intentie uitgesproken voortaan ook aan de Kamer te rapporteren op verzuim vanaf 16 uur in vier weken en dus niet pas vanaf 3 maanden – in lijn met het advies van Oudervereniging Balans en Marc Dullaert. Zo komen er méér kinderen en jongeren in beeld. En toch blijven er nog heel veel buiten beeld.

⁵ De kracht om door te zetten (2019); Met andere ogen (2018)

Bron afbeelding ‘ijsberg’: *Thuiszitters tellen. Een ander perspectief voor thuiszitters.*

Wat ijsbergen ons vertellen

Er is een probleem met ijsbergen. We zien alleen het deel dat boven water uitsteekt. Dat is waar we naar kijken om het veilig te omzeilen. In het Engels heet dit target fixation. Waar we naar kijken, daar gaan we naartoe. Dus dat wat je ‘probleem’ noemt, bepaalt (en beperkt) hoe je denkt over oplossingen. Wanneer we het perspectief verschuiven en het vraagstuk anders definiëren, ontstaat dus ruimte voor nieuwe oplossingen. Daarom dus ook het belang van de perspectieven van kinderen en jongeren, die nog te weinig zijn meegenomen als het gaat om het thuiszittersvraagstuk.

Hoe verschuif je je perspectief?

Ruimte voor nieuwe oplossingen, klinkt goed! Maar hoe verschuif je je perspectief eigenlijk? Hoe vind je dat wat buiten je gezichtsveld valt? Hoe leer je de goede vragen te stellen om erachter te komen wat je nog niet weet? En hoe herken je de relevante inzichten? Dat is waar het belang van luisteren naar mensen zélf om de hoek komt kijken. Twee voorbeelden waarbij wij ervaren hebben hoe een benadering vanuit het zichtbare of het onzichtbare probleem een wereld van verschil kan maken:

/ Laaggeletterdheid

In Nederland hebben maar liefst 2,5 miljoen mensen moeite met lezen en schrijven. Het vraagstuk staat stevig op de agenda. Aan de oppervlakte lijkt het probleem van laaggeletterdheid om een achterstand in taalvaardigheden te gaan. De hoofdoplossing die dan voor de hand ligt, is het opzetten van scholingsaanbod. Maar wie met laaggeletterden in gesprek gaat, ontdekt dat er ook een groot onzichtbaar probleem is: schaamte. Schaamte, die de drempel om hulp te zoeken onmetelijk hoog maakt. Iedere oplossing moet dus beginnen met het doorbreken van deze schaamte.

/ Kinderarmoede

1 op de 11 kinderen groeit in Nederland op in armoede. Op papier gaat armoede om gebrek aan geld. Dat is het zichtbare probleem. Door goed te luisteren naar kinderen, ouders en andere ervaringsdeskundigen werd duidelijk dat een aanpak voor armoede nooit alleen om geld kan gaan. Zo heeft armoede óók te maken met stigmatisering, uitsluiting, schaamte, mentale gezondheid en stress. Zonder die geleefde realiteit mee te nemen in het denken over oplossingen, slaan we de plank mis. Cijfers zijn cruciaal om de feiten op orde te hebben. Maar ze zeggen niet alles en kunnen ons beperken in de probleemdefinitie. Wat zijn de verhalen áchter de cijfers? Welke drempels en kansen leggen die verhalen bloot om het vraagstuk anders te zien en tot oplossingen te komen die in echte behoeften voorzien?

Wat denken we al te weten?

Ijsbergen vragen ons dus om te vertragen en onze aannames onder de loep te nemen. Écht te luisteren en ons open te stellen voor nieuwe perspectieven. Dat voelt begrijpelijkerwijs ongemakkelijk, zeker gezien de urgentie om tot snelle oplossingen te komen.

De afgelopen maanden spraken we niet alleen kinderen en jongeren, maar ook talloze deskundigen die zich op allerlei manieren onvermoeibaar inzetten voor goed onderwijs en welzijn voor alle kinderen en jongeren. Deskundigen zijn óók ouders, docenten, schoolleiders, kennisinstellingen, overheden, zorgverleners, maatjes, coaches en allerlei mensen die dwars door al die hokjes heen bewegen. We vroegen hen om niet alleen te delen wat ze al weten en wat werkt. Maar juist ook wat ze nog niet weten. Welke vragen ze nog hebben. Waar het gesprek over zou moeten gaan. En wat ervoor nodig is om het probleem niet alleen op te lossen maar ook vóór te zijn.

We hebben een poging gedaan een aantal grote inzichten te bundelen, aangevuld met een greep uit bestaande aanbevelingen en publicaties. Veel overlapt of lijkt zó logisch dat het niet eens genoemd zou hoeven worden. Aan iedereen de uitdaging om ook aan het puzzelen te gaan. Is iets nu een obstakel of een kans? Hoort het bij de probleemstelling of de oplossingen? Roept een aanbeveling juist weer allerlei nieuwe vragen op? Neem deze berg puzzelstukjes (en de verwarring die het mogelijk bij je oproept) mee als je de verhalen van de kinderen en jongeren gaat lezen.

Hanteren we niet te veel verschillende definities?

Van thuiszitten tot verzuim: de kaders waarop we officiële cijfers – en dus ook beleid – baseren zijn ontoereikend. Allerlei instanties gebruiken andere uitgangspunten. Kunnen we die beter op elkaar aan laten sluiten?

Aanbeveling

“Hef het verschil tussen geoorloofd en ongeoorloofd verzuim op. Alle verzuim is ongewenst. Alle vormen van verzuim vragen om onmiddellijke en doelgerichte aandacht en actie.”

De kracht om door te zetten, 2019

- ☞ **Er mist creativiteit. Ik zie angst voor het samenwerken met anderen, zoals ouders, directeuren, door de vele regels en protocollen. En de ruimte ervoor ervaren betrokkenen vaak niet. Ik zie ook onvermogen voor het voeren van de dialoog en overstijgen van het eigen belang om tot verbinding te komen. Die aspecten belemmeren het zoeken naar en vinden van oplossingen.**
Gigi Dingler, FLOOR Jongerencoaching

Hoe doorbreken we handelingsverlegenheid bij de betrokkenen?

Niet alleen scholen kampen met onduidelijke rolverdelingen en verantwoordelijkheden. Waar een palet aan professionals nodig is om de juiste kennis te hebben, kan juist in die samenwerking ook ruis ontstaan. Onderwijs en zorg spreken vaak niet dezelfde taal en vaak is onduidelijk wie verantwoordelijkheid draagt voor de financiering van een maatwerkoplossing.

Aanbeveling

“Maak als onderwijs, jeugdhulp, zorg en gemeenten niet-vrijblijvende lokale afspraken die leidend zijn voor plannen rondom onderwijs, zorg en jeugd. Het is aan de gemeente om hier een leidende en verbindende rol in te hebben.”

Met andere ogen, 2018

“Zorg bij wet voor een casusregisseur onderwijs en zorg. Als het multi-disciplinaire team niet tot oplossingen leidt, wordt casusregie ingesteld.”

De kracht om door te zetten, 2019

Hoe zorgen we dat er geen nieuwe thuiszitters bij komen?

Het is cruciaal dat kinderen die nú geen onderwijs krijgen snel geholpen worden. Maar wat kunnen we nu ook anders organiseren om te voorkomen dat er in de toekomst kinderen en jongeren buiten de boot vallen?

Aanbeveling

“Stel preventie centraal. Richt de aandacht op alle situaties met een afbreukrisico voor kind of jeugdige. Deze leiden tot schooluitval en thuiszitten.”

De kracht om door te zetten, 2019

“**Het oog is te weinig gericht op de leerling zelf. Er worden beslissingen over het hoofd van de leerling gemaakt en hij/zij wordt hierin te weinig betrokken. Hierdoor verliezen leerlingen hoop en vertrouwen in de mensen die ze eigenlijk horen te helpen.** Lucas van de Vijver (Voormalig bestuurslid LAKS)

Hoe scheppen we ruimte voor ‘buiten de lijntjes kleuren’?

Financiering en praktische implementatie van maatwerkoplossingen blijkt moeilijk. Oplossingen vallen buiten de scope van regelingen of voldoen niet aan de (wettelijke) criteria.

Aanbeveling

“Van leerplicht naar inclusie. Richt alle aandacht op het bevorderen en realiseren van het feit, dat alle kinderen zich op hun eigen wijze ontwikkelen.”

De kracht om door te zetten, 2019

“**Onderwijs/begeleiding op maat vraagt luisteren en in gesprek gaan met kinderen en hun ouders, en daar vanuit je deskundigheid op aansluiten. Andersom werkt het niet.** Peter Hulsen, Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ)

Weten scholen genoeg om te kunnen handelen?

Schooldirecteuren geven aan vaak niet te weten wat ze precies moeten doen met een kind dat (dreigt) uit te vallen, en wie er verantwoordelijk is. Dit creëert handelingsverlegenheid.

Aanbeveling

“Zet in op de ondersteuning van de leerkracht. Het is cruciaal dat de leerkracht vanuit zijn signalerende rol direct en zonder omwegen hulp in kan roepen.”

De kracht om door te zetten, 2019

“Bied een evenwichtig palet aan professionals rond kinderen en jongeren. Verbreed schoolteams met medewerkers van jeugdhulp- en/of zorgorganisaties.”

Met andere ogen, 2018

Hoe zorgen we dat degene om wie het gaat altijd het uitgangspunt is?

Iedereen noemt het. Stel het kind zélf centraal als je zoekt naar oplossingen. Maar wat betekent dat eigenlijk in de praktijk? Zit degene om wie het gaat altijd aan tafel? Moeten de ouders altijd betrokken worden? Wat als je er echt niet uitkomt?

Aanbeveling

“Maak ouders en opvoeders vertrouwd met het zorg- en jeugdhulpaanbod via school. Werk actief samen met ouders en neem hen in ieder proces rond het kind goed mee.”

Met andere ogen, 2018

“Schaf vrijstellingen af. Streef individueel maatwerk na om voor ieder kind en iedere jeugdige een eigen leerroute, arrangement, of oplossing te realiseren.”

De kracht om door te zetten, 2019

“Leg als onderdeel van het verzuim-protocol ‘informed consent’ voor ouders en kind vast. Ouders en kind moeten vanaf de eerste melding betrokken worden en instemmen.”

De kracht om door te zetten, 2019.

Wat te doen bij een impasse?

Het kan gebeuren dat geen van de betrokkenen nog weet hoe nu verder te gaan. Het gevoel in een impasse te zitten kan verlamvend werken. Zorg – en wéét – dat je er niet alleen voor staat.

Aanbeveling

“Organiseer doorbraken. Formeer met samenwerkingsverbanden en gemeenten een doorbraakteam, als onderdeel van de regionale ondersteuningsstructuur. Zorg dat in ieder geval deze partijen onderdeel zijn van het team: onderwijs, jeugdhulpverlening (regionaal expertteam), jeugdgezondheidszorg, leerplicht, Raad voor de Kinderbescherming, Veiligheidshuis en jeugdbescherming.”

De kracht om door te zetten, 2019

“ **Is het belang van het kind de eerste overweging, zoals het Internationaal Verdrag van de Rechten van het Kind voorschrijft? Vaak zijn andere belangen dan kindbelangen doorslaggevend. De belangen van het kind worden onvoldoende onderzocht en samen in kaart gebracht. Hierbij moet altijd de mening kind gevraagd worden.**
Machteld Wiersema, beleidsadviseur
Kinderombudsman

CIJFERS EN TRENDS

Kinderen en jongeren die buiten de boot (dreigen te) vallen, bevinden zich niet in een vacuüm. Om ons perspectief te kunnen verschuiven, is het belangrijk om ons bewust te zijn van de maatschappelijke trends die gaande zijn. Cijfers zeggen niet alles, maar ze kunnen ons wel helpen ons om de juiste vragen te stellen. Een greep aan puzzelstukjes.

**Stress
en druk**

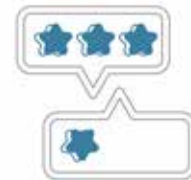
1 op de 3 scholieren kampt met druk om te voldoen aan verwachtingen van zichzelf of van anderen (*Geluk onder druk. Trimbos, 2020*).

Slechts 2 procent ondervindt stress door social media. 1 op de 4 heeft vooral stress door school (*Geluk onder druk. Trimbos, 2020*).

Verzuim

In het schooljaar 2016/2017 waren 67.000 kinderen en jongeren meer dan 16 uur zonder geldige reden afwezig binnen vier weken. Verzuim is een belangrijke indicator voor voortijdig schoolverlaten en thuiszitten (*NJI, 2019*).

**Grote verschillen
tussen scholen**

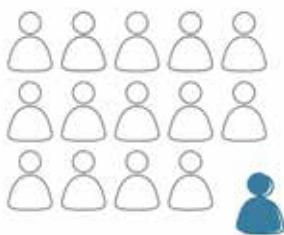
Van alle landen zijn de kwaliteitsverschillen tussen scholen het grootst in Nederland. (*De Staat van het Onderwijs 2016/2017*).

Zo'n 19.000 leerlingen krijgen onderwijs van onvoldoende kwaliteit (*Inspectie van het Onderwijs, 2020*).

Blijvend ontwikkelen

1 op de 5 schoolbesturen heeft geen zicht op de zorg voor kwaliteitsontwikkeling in hun school. (*Inspectie van het Onderwijs, 2020*).

Eenzaamheid

57 procent van de jongeren tussen 15 en 25 jaar kampt volgens de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving wel eens met eenzaamheid (*RVS, 2018*).

Motivatie voor basisvaardigheden onder druk

Voor de ontwikkeling en het zelfvertrouwen van kinderen helpt het niet dat plezier in lezen (een belangrijke kernactiviteit) laag is. 50 procent van de 15-jarigen vindt het tijdverspilling. 60 procent leest alleen als het moet of om informatie op te zoeken (*Pisa, 2018*).

Nederlandse 15-jarigen scoren dit jaar voor het eerst onder het Europese gemiddelde qua leesvaardigheid. (*Inspectie van het Onderwijs, 2020*)

Minder motivatie

Nederland scoort internationaal relatief laag op de motivatie van leerlingen om te leren (*OESO, 2016*).

Sociale veiligheid

50.000 leerlingen uit het basis- en voortgezet onderwijs geven aan één keer per maand of vaker te worden gepest (*Veiligheidsmonitor 2018*).

Werkdruk bij docenten

Een hoge werkdruk bij docenten leidt tot ontevredenheid, stress en burn-out klachten. 1 op de 5 docenten heeft last van burn-out klachten. Hoger dan in alle andere sectoren (*CBS en TNO, 2015*).

A top-down view of a cobblestone pavement. The stones are in shades of grey, brown, and reddish-brown, arranged in a regular grid pattern. On the right side, a white umbrella is partially visible, its canopy extending from the edge towards the center. The text is overlaid on the bottom left of the image.

**WIE BEPAALT DE DEFINITIE VAN
BINNEN EN BUITEN DE LIJNTJES?**

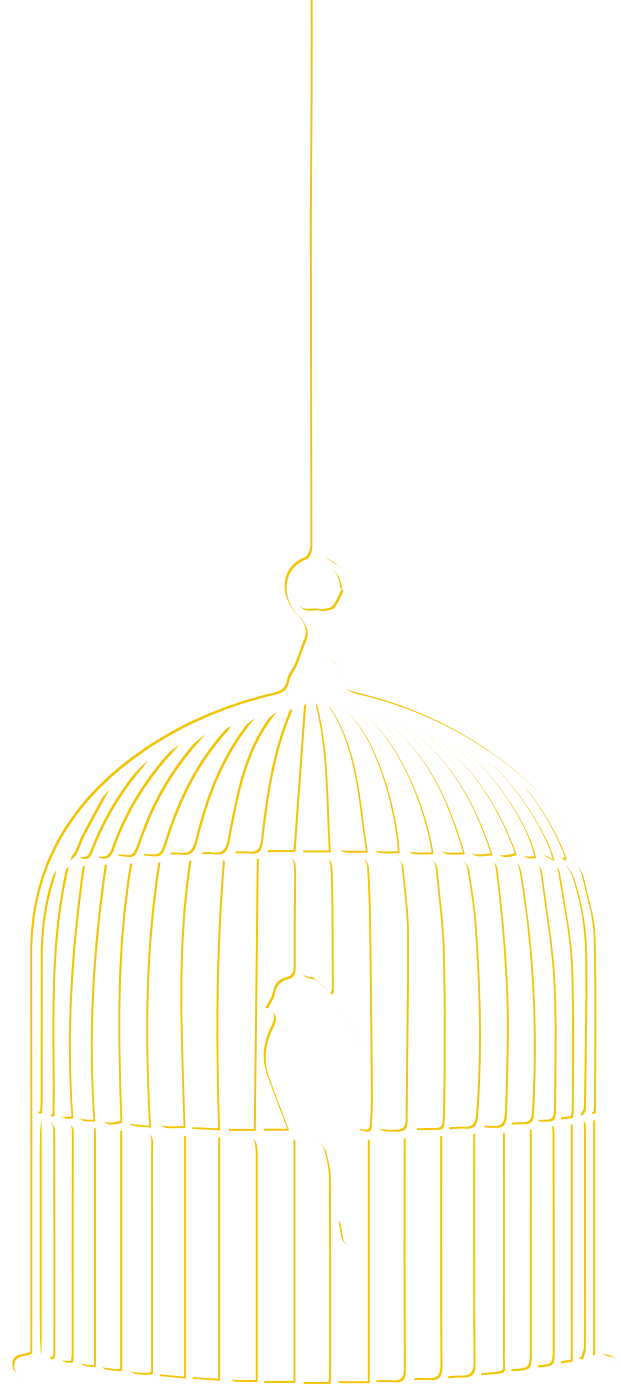
ADVIEZEN
ERVARINGEN VANUIT KINDEREN EN JONGEREN

“Al deze kinderen zijn kanaries in de kolenmijn. We hebben heel belangrijke informatie, niet alleen om onszelf te kunnen helpen maar ook voor de totale groep kinderen die moeite heeft met school. We zijn een vergrootglas. En het is interessant voor iedereen, niet alleen voor de kinderen zelf.”
(Sabien, 23 jaar)

Buiten de lijntjes is van jullie, alle vijftig kinderen en jongeren die jullie verhaal tot in de kleinste details met ons wilden delen. Allemaal zijn jullie kanaries in de kolenmijn, zoals een van jullie ‘de thuiszitters’ omschrijft. Het is een uitdrukking uit de oude doos: vroeger namen mijnwerkers een kanarie in een kooitje mee de mijn in. De vogeltjes waren als een soort alarmbellen voor ze: als er gevaarlijke gassen vrijkwamen, stierven eerst de kanaries. Dat was het signaal voor de mijnwerker dat er iets mis was.

Jullie zijn de onmisbare alarmbellen als het gaat om het oplossen van het thuiszittersvraagstuk en het beter maken van het onderwijs voor iedereen.

Jullie verhalen bevestigen dat dé thuiszitter niet bestaat. Jullie hebben stuk voor stuk je eigen ervaringen, wensen en gevoelens. Jullie deelden jullie eigen dromen en ideeën over wat wél werkt voor jullie. Over wat jullie echt nodig zouden hebben gehad voor goed onderwijs. Over wat en vooral ook wie je miste om mee te kunnen doen. Over hoe het voelde om buiten de groep te vallen. Over de positieve en negatieve rollen van de mensen om jullie heen. En o zo belangrijk: over de vragen die jullie wel – én juist niet – verder helpen.

Vijftig kanaries, vijftig eigen verhalen. We luisterden aandachtig, vaak met verbazing, verbijstering en een brok in onze keel. En tegelijkertijd moesten we ook boven jullie verhalen uitstijgen. Door jullie onzichtbare gevoelens en beleving bloot te leggen, gaven jullie ons inzicht in wat er onder het oppervlak aan de hand is. En dat is precies wat nodig is om anders naar het vraagstuk te kijken.

We hebben dus ook tussen de regels door geluisterd en zijn op zoek gegaan naar overeenkomsten in beleving – hoe verschillend jullie verhalen ook zijn. Deze hebben we in vijf overkoepelende thema's geclusterd. Samen vormen die de ideale spelregels waarmee iedereen die een rol speelt bij onderwijs aan de slag kan.

Alle adviezen, opmerkingen en inzichten zouden allemaal kunnen worden gevolgd door de tekst 'ook al ben ik jong'. Want veel komt terug op het serieus nemen van jonge mensen en niet denken dat een volwassen deskundige het beter weet. We worden opgeleid te denken later alle antwoorden te moeten hebben. Dat helpt niet.

Leeftijd

Op jullie verzoek hebben we vanzelfsprekend jullie namen weggelaten, behalve als jullie die er wel graag bij wilden. We hebben achter de meeste uitspraken wel jullie leeftijd laten staan. Dat getal laat zien hoe jullie op verschillende momenten en in verschillende fases kijken naar de situatie waarin jullie zitten of zaten. En hoe wijsheid, tijdloos kan zijn.

We spraken kinderen en jongeren die...

... door tijdelijk niet naar school gaan steeds meer vervreemden van hun klasgenoten

... gepest worden

... agressieproblemen hebben of die in de klas meemaken

... te veel prikkels ervaren op school

... juist niet genoeg geprikkeld worden

... verhuizen of naar een andere school moeten overstappen

... geen motivatie voelen om te leren

... een lichamelijke ziekte hebben

... hoogbegaafd zijn

... in het autismespectrum zitten

... een licht verstandelijke beperking hebben

... een lichamelijke beperking hebben

... gevlucht of gemigreerd zijn naar Nederland

... angstig zijn of andere psychische problemen hebben

... met jeugdzorg te maken hebben

... begeleid wonen

... een onveilige thuissituatie hebben

... crimineel gedrag vertonen

... verslavingsproblemen hebben

... een eetstoornis hebben

... een echtscheiding meemaken

... en vele anderen die om uiteenlopende redenen 'gewoon even vastliepen'

Bubbel 1

**DE ZOEKTOCHT:
WAAR GING HET MIS?**

Weinig kinderen zullen naar de basisschool gaan met de gedachte dat het misschien wel eens níet zal lukken. En toch gebeurt het regelmatig. Sommigen van jullie vielen uit op de basisschool, anderen worstelden zich erdoorheen. En anderen vertelden ons dat ze door een combinatie van problemen die zich maar bleven opstapelen op de middelbare school écht even ‘op’ waren. Iedereen heeft een eigen verhaal en levensloop.

Advies

Herken een klein moment als belangrijk

Een klein moment kan later heel bepalend zijn. Als er iemand was geweest die er samen met je bij had stilgestaan, was het niet uit de hand gelopen. Natuurlijk is het lastig voor een juf of meester om echt aan te voelen wat er bij alle kinderen in de klas gebeurt, zeker als de klassen groot zijn. Maar als je kinderen goed in de ogen kijkt, zie je van alles. Wat voor een volwassene onbelangrijk is, kan voor een kind heel groot voelen en veel effect hebben op daarna. Je voelt het gewoon als iemand je echt ziet. Dan wordt alles al stukken lichter.

Advies

Ga altijd terug naar het begin

Vaak is ‘het probleem’ een optelsom van problemen. Een sneeuwbal die al vroeg aan het rollen gaat en steeds groter wordt. Tot afremmen niet meer mogelijk is, hoe hard je ook zoekt naar een manier waarop het wel lukt om mee te komen op school. Hoe eerder iemand rustig met een kind gaat zitten om te vragen hoe het gaat en samen te zoeken naar de oorzaak van de problemen, hoe beter. Stel vragen zonder het gevoel te geven dat je het antwoord weet. Zorg dat je echte interesse hebt. ‘Ik zie dat er iets is, zullen we even samen zitten?’, ‘Vertel, weet je nog wanneer het lastig werd?’

Ik kreeg kilo's werk mee **als een pakezel**. Dat was heel frustrerend en als ik eindelijk klaar was, moest ik alweer naar bed.

8 jaar

In groep 3 werd het lastig. Het was een drukke klas, met 35 kinderen. De docent kon geen orde houden. Ik ben tot groep 7 **gepest**. Dat heeft ook wel te maken met het feit dat nu thuis zit.

17 jaar

Op de basisschool begon het. Ik verveelde me heel erg.

Mijn school heeft zich een soort van ingezet om dingen te verzinnen. Maar elke keer **net niet helemaal**, net niet goed.

21 jaar

In groep 5 ben ik ziek geworden door het slechte onderwijs.

9 jaar

Mijn leven werd **grijs en smakeloos** door het gepest. Ik dacht steeds na over hoe ik me moest aanpassen. Maar ook al deed ik dat, ik werd gepest en ik kreeg preken van mijn moeder. En weet je wat de leraren eraan deden? Niets. Ze zeiden enkel dat ik mijn krokodillentranen weg moest vegen.”

11 jaar

Vanaf groep zeven had ik al een onwijze hekel aan school gekregen. Dat lag deels aan hoe ik zelf als persoon was, niet per se een standaardkind. En dan heb je ook het onderwijs dat totaal niet daarvoor gemaakt is. **Uiteindelijk is besloten dat ik niet kon functioneren**, waardoor op een speciale school ben geplaatst.

24 jaar

Ik heb op veel verschillende scholen gezeten. Ik ben mishandeld thuis, ik had een trauma. Op de basisschool werd ik al gepest omdat ik het enige zwarte kind was. Ik reageerde agressief, het was mijn reactie op mijn trauma's. Maar ik kreeg de schuld van de situatie. Docenten wilden niet luisteren naar mijn verhaal. Er werd niet met me gepraat. **Ik werd afgeschreven, toen al.**

16 jaar

“

Ik zat al jong in een jeugdzorginstelling. Ik was agressief. Ik kreeg een diagnose ADHD en kreeg pillen. Die bleek achteraf verkeerd. **Niemand vroeg in de tijd hoe het echt met me ging.** Wat er achter die boosheid zat. Toen begon mijn wantrouwen in volwassenen. Op een gegeven moment kon ik het niet meer opbrengen om naar school te gaan.

Ik zat hele dagen op mijn kamer. Er was niemand die probeerde me weer terug naar school te krijgen. Ik was alleen. Er kwam vaak een kat naar me toe, die me troostte als ik moest huilen.

15 jaar

“

Ik heb op het speciaal onderwijs lang onder mijn niveau les gehad.

Havo rondde ik cum laude af, en ik wilde graag nog vwo doen op een reguliere school. Op het laatste moment kreeg ik te horen dat er geen plek voor me was.

Ik was te complex vanwege mijn visuele beperking.

Dat was een hele klap.

19 jaar

Ik had het idee dat alles wat ik op school leerde onzinnig was.

16 jaar

Ik ging nep ziek worden, omdat ik niet meer naar school wilde.

Op een gegeven moment kreeg ik ook echt buikpijn, omdat ik gewoon niet naar school wilde.

11 jaar

“

Ik vond het altijd al lastig op de middelbare school, maar in de vierde werd het echt te veel.

Ik merkte dat ik ongelukkig werd.

Het leek me beter dat ik thuis zou blijven. Ik heb gesprekken gehad met de school en de dokter, en ben toen voor de rest van het jaar ziekgemeld.

17 jaar

“

Toen ik op de basisschool zat, zijn mijn ouders uit elkaar gegaan. Daaromheen was er allerlei gezeik. Ik maakte net de overstap naar de middelbare.

Eind eerste klas viel ik uit. In die periode was er, voordat ik uitviel, niet echt iemand die me hielp om het tegen te houden, dat het misging. Maar ik hield het ook wel erg bij mezelf.

16 jaar

Toen we in Nederland kwamen, wilde ik goed mijn best doen op school omdat ik mijn moeder trots wilde maken. Maar in de klas voelde ik me anders. Ik zat liever achterin de klas verstopt.

Ik stel nog steeds geen vragen in de klas, zodat ik niet opval.

Ik was onzeker over mijn taal. Thuis leren lukte ook niet altijd goed, omdat we in een klein huis woonden met veel kinderen.

17 jaar

Vaak gaat het op de middelbare school echt mis. Dan is de balans op de basisschool voor de meesten nog te doen, maar kan het **misgaan bij de overstap** naar de middelbare school.

25 jaar

Ik heb me nooit veilig gevoeld op school. Maar vanaf groep 3 ging het ook emotioneel niet goed. Ik was heel iemand anders geworden. Ik was stiller, minder vrolijk, angstiger.

15 jaar

Ik heb een jaar op een zitzak gezeten in mijn onderbroek en niks gedaan.

Ik denk nu dat dat een belangrijk gedeelte was van mijn ontwikkeling. Maar in die tijd dacht ik dat niet.

21 jaar

Toen ik twaalf was, gingen mijn ouders uit elkaar. Toen heb ik een depressie gekregen.

Na ongeveer een jaar ben ik **thuis komen te zitten**. Toen ben ik in jaar twee blijven zitten, en erna werd ik van school getrap.

15 jaar

Ik haalde altijd goede cijfers, maar dat kwam omdat ik alleen maar gefocust was op toetsen.

Je leert niet meer voor het leren, maar je leert voor de toetsen. Dat geeft heel veel stress. En **ik wilde vooral goed presteren voor mijn ouders en school, niet voor mijzelf.**

14 jaar

Het is net alsof je ergens steeds wel weer wat energie vandaan haalt. Maar **steeds knakt er weer iets**. Tot het echt op is.

21 jaar

“
Mijn middelbare school bestond uit 2500 leerlingen en ik was die ene die het lastig had. Zoek het maar uit. Het klinkt lullig maar het gebeurt wel.

21 jaar

“
Het ging de school alleen maar om de vakken, dat je die goed deed en bijhield. We tekenden ook bijna niet, er waren geen creatieve vakken. Hierdoor ging het ook slechter met mijn moeheid, ik begon langzaam uit elkaar te vallen.

15 jaar

“
Hoewel mijn beperking maakte dat ik op een speciaal onderwijs kwam te zitten, werd er vanuit het onderwijs juist heel weinig aandacht aan gegeven.

19 jaar

“
Ik merkte heel erg dat ik op een gegeven moment een soort van ‘burn-out’ klachten begon te krijgen door mijn psychische problemen.

Daarnaast had ik enorme last van faalangst en legde ik de lat heel hoog. Daar is het op stukgelopen.

18 jaar

Op de momenten zelf is pas laat door mensen gesignaleerd dat het niet goed ging. Dat gebeurde uiteindelijk in de tweede klas. Toen ging het al twee jaar niet lekker.

18 jaar

“
Ik heb ook zes tot zeven maanden thuis gezeten weet ik zo uit mijn hoofd. Ik werd hartstikke veel gepest. Waarom ik werd gepest, snap ik niet echt. Toen was het zo erg dat ik van school werd gestuurd.

9 jaar

“
Op school waren ze heel vaag aan het doen. Ik voelde daardoor heel veel druk. Ik kan heel slecht onder druk presenteren, dus dat zorgde er eigenlijk voor dat de psychische klachten nog erger werden.

20 jaar

IK DACHT DAT ÍK HET HELE PROBLEEM WAS

Sabien

Inmiddels is ze afgestudeerd. Maar de schooltijd van Sabien (23) verliep bepaald niet soepel. Door een hersenbeschadiging gaat er chronisch iets mis bij de verwerking van beelden die ze ziet. Een ogenschijnlijk klein probleem, waar de school structureel niet goed mee om wist te gaan. “In al het verdwalen durfde ik de weg niet meer te vragen.”

“Mijn onderwijscarrière was niet gebruikelijk. Naast de zichtbeperking heb ik ADD en autisme. Met mijn zicht werd geen rekening gehouden. Ik had het moeilijk. Rond groep 6 ben ik voor het eerst uitgevallen en ontwikkelde ik een eetstoornis. Ik heb

lang thuisgezeten, drie jaar verspreid over de tijd. Op een gegeven moment ben ik naar een kleinere school gegaan in Groningen. Ik stapte in op middelbare schoolniveau. Er werd gekeken naar wat je wel kunt. Dat was een positieve ervaring, maar ik moest na een jaar weg: het was te duur. Erna ging het weer mis. Ik ging naar een vmbo-school in Friesland, waar ook onderbouw vwo werd geboden.”

“Ik paste niet in de omgeving. Ik werd veel gepest. Na een half jaar zat ik weer thuis en kreeg ik een ontheffing uit mijn leerplicht. Ze zeiden: ‘We vinden je toch wel heel erg complex.’ Ik vind mezelf niet zo ingewikkeld. Ik was de zondebok, het had net zo

goed iemand anders kunnen zijn. Alleen: dat zie ik nu. Toen dacht ik dat ik het probleem was.”

“Ik ging naar weer een andere school, waar ik in de derde van het gymnasium instroomde. In de zomervakantie probeerde ik twee jaar Grieks en Latijn in te halen. Ik moest vier uur per dag naar school reizen en kreeg enorme slaapttekorten. Het onderwijs sloot beter aan, maar ook hier was het met mijn zichtbeperking lastig. Dan had ik een geschiedenistoets en kon ik niet zien wat er op de plaatjes stond. Docenten wilden het niet uitleggen. En ik weet niet wat het is met pesten, maar op een gegeven moment ontwikkel je een kwetsbaarheid en gaat het zich herhalen. In al het verdwalen durfde ik de weg niet meer te vragen. Ik ben afgegleden in mijn eetstoornis, heb een tijdje in een instelling voor jeugdpsychiatrie gezeten. Daar was geen onderwijs omdat je gezondheid voorgaat. Maar je hebt toch juist perspectief nodig om er weer uit te komen? Waarom zou je anders je best doen om door heftige periodes heen te komen? Het voelde eenzaam. Iedereen mag naar school, iedereen heeft vrienden maar jij niet. Er waren meer kinderen zoals ik, maar zo voelde het niet.”

☺ **Je hebt perspectief nodig om er weer uit te komen.**

“Er is in al die jaren heel weinig mét mij gepraat. Er zijn allerlei overleggen óver me geweest. Ik had wel het idee dat er mensen met mij bezig waren, maar nauwelijks heeft iemand me gevraagd wat ik vond en wat ik nodig had. Een docent kan er niet 100% voor verantwoordelijk zijn, maar ik had het wel fijn gevonden als iemand voor me was opgestaan. Als iemand had gezegd: ‘Je hebt iets anders nodig en we gaan samen kijken wat dat is.’ Het benoemen, signaleren, er iets mee doen. Het gebeurde niet. Stel dat ik halve dagen naar school had gekund, dan had dat waarschijnlijk al geholpen. Met corona zie je ook dat dat ontstaat, veel kinderen hebben er baat bij. Voor mij was het cruciaal. Ik was na een dag totaal kapot. En op meerdere scholen heerste een cultuur van ‘je moet normaal doen en niet zeiken’. Wat nou als er een gastles was gegeven over mijn aandoening, zodat kinderen zouden snappen hoe ik de wereld zie? Je ontwikkeling is zoveel meer dan alleen kerndoelen en examens halen. Het systeem was veel te strak. Als ik mijn omwegen mag zoeken,

kom ik er wel. Zolang ik genoeg vrijheid heb, ben ik niet zo complex. Het was moeilijk om dat beeld van mezelf los te laten. Als iedereen je hele leven zegt dat je zo'n moeilijk kind bent, dan ga je je daar wel naar gedragen. Ik hoop dat het niet te vaak zo tegen kinderen wordt gezegd.”

“De onveilige situatie, het pesten, leraren die me niet hielpen ... Het waren te veel elementen voor mij om nog overeind te blijven. Ik ging niet meer terug naar school. Een paar jaar later deed ik zelf staatsexamen vwo en ben ik op een kleine universiteit gaan studeren. Ik liep daar met mijn visuele beperking tegen dezelfde dingen aan, maar had nu een studieadviseur die me hielp. En hier kon ik wel in een groep functioneren. Mensen hadden interesse, ze stelden me vragen, wilden me begrijpen.”

☞ **Maak het klein en neem het kind 100% serieus.**

“Het probleem van thuiszitters wordt maar niet opgelost omdat mensen iets wat niet moeilijk is moeilijk maken. Ze kijken er zelfs moeilijk bij, met gefronste wenkbrauwen. Je moet uitzoomen, niet kijken naar probleemkind maar probleemsituatie. Als je met mij was gaan zitten, vanuit echte interesse en denkend vanuit mogelijkheden, dan had je het minder moeilijk gevonden. Mijn advies? Maak het klein, neem direct betrokkenen mee en neem het kind 100% serieus. Wie staat volgens het kind zélf het dichtst bij het kind? Laat die helpen. Houd het overzichtelijk. Laat kinderen op hun eigen niveau en tempo leren. Zorg voor onderwijs waarin iedereen zich op zijn manier kan ontwikkelen. Een school kan morgen al gaan zorgen dat minder kinderen uitvallen. Door te luisteren, luisteren, luisteren.”

De naam en foto van de geïnterviewde zijn gefingeerd, om haar privacy te waarborgen.

**EEN SCHOOL KAN MORGEN AL GAAN ZORGEN
DAT MINDER KINDEREN UITVALLEN. DOOR
TE **LUISTEREN, LUISTEREN, LUISTEREN.****

Bubbel 2

**HET PROBLEEMKIND:
BESTAAT DAT WEL?**

Als jullie iets niet willen op school, is het wel anders zijn dan jullie klasgenoten. Die ene in de klas die net even anders benaderd wordt, net even iets anders nodig heeft. 'Dat ingewikkelde geval'. Met verschillende woorden, beelden en mate van teleurstelling zeggen jullie in feite allemaal: als er altijd zo naar je gekeken wordt, dan wórd je bijna wel ingewikkeld, toch?

Advies

Herken maskers en muren

Als kind wil je je wel bijzonder voelen, maar zeker niet ánders dan anderen. Volwassenen vinden dat lastig. Je bent al snel 'anders'. En als je weinig zelfvertrouwen hebt of je onveilig voelt, zet je al snel een masker op of bouw je een muur om je heen om jezelf te beschermen. Je schreeuwt om aandacht, maar wilt het ook weer niet. Je wil in de groep opgaan, en toch gezien worden. Ga er niet vanuit dat kinderen en jongeren weten hoe ze hulp moeten vragen. Volwassenen vinden dat ook niet gemakkelijk. Waarom zou een kind het wel makkelijk vinden?

En wie van buitenaf het stempel 'probleemkind' opgeplakt krijgt, gaat al snel zelf geloven dat het zo is. Maar dan moeten we ons dus afvragen: wat is een probleemkind eigenlijk? Hoe voelt het om dat kind te zijn met die stempel? En hoe kom je ervan af, van die naam en stempel?

Advies

Zet (voor)oordelen opzij

Het is niet simpel om een groep in bedwang te houden en leren leuk te maken voor iedereen. Ook leerkrachten zijn maar mensen. Als je niet een van de 'lievelingetjes' bent, voel je je al snel niet gezien en wordt problemen maken makkelijker. Zeker als je al niet lekker in je vel zit. Je denkt: ik doe er toch niet toe, dus wat ik doe maakt niet uit. Maar ook: 'Ik wil gezien worden'. Ben je eenmaal 'dat probleemkind', dan ziet de rest je ook zo en ga je je er vanzelf naar gedragen. Logisch toch? Denk dus niet in 'probleemkind', oordeel niet zonder je te verdiepen. Er schuilt altijd meer achter.

Ik moet zeggen, ik heb nooit echt binnen de lijntjes gekleurd, letterlijk en figuurlijk.

11 jaar

Ik denk dat ik me sinds een jaartje gewoon echt aan het realiseren ben wat ik waard ben. Dat is denk ik heel belangrijk.

Je moet niet de dupe worden van anderen. Je moet zelfvertrouwen houden. **Je bent er uiteindelijk voor jezelf.**

14 jaar

Als ik mijn omwegen mag zoeken, dan kom ik er wel. **Als ik in een klaslokaal zit en ik moet van A naar B, dan loop ik vast in het proces.**

Zolang dat vrij is, kan ik heel veel en ben ik niet zo complex. Ik ben helemaal niet gestoord en raar.

23 jaar

Ik dacht dat ik niet helemaal goed was, als ik zag hoe iedereen gewoon functioneerde terwijl ik me niet kon concentreren of een lolletje wilde maken.

Het was niet dat ik het niet wilde, ik kón het niet.

24 jaar

Ik ben nou eenmaal zó

Ik kan me eigenlijk altijd wel **slecht concentreren**. Als je in mijn schriften kijkt, is het bovenste randje altijd getekend en gekrabbeld.

17 jaar

Hoe de lessen zijn, past niet bij hoe ik denk. **De docent vond dat echt belachelijk en vond me vooral gewoon lastig en druk.**

Het is een misverstand dat je goed leert als je hoogbegaafd bent. Je denkt anders. Maar we lopen snel vast als we de reden niet snappen waarom we iets leren.

9 jaar

Ik kreeg het gevoel **dat ik me moest bewijzen** om het vertrouwen van school en van de docenten te krijgen. Ik had het gevoel dat ze niks van mijn diagnose afweten en dat ze me daardoor ook niet begrepen.

20 jaar

Sommige meisjes gingen altijd spelen met zand en vader en moedertje. Ik zat vaak op een bankje als ik me niet lekker voelde. **Dus ik voelde me wel een beetje anders.** En als ik me goed voelde, ging ik voetballen. Dat vond iedereen een beetje raar.

9 jaar

Je creëert gewoon een hele muur om jezelf heen.
Het wordt alleen maar erger.

Ik ging me ziekmelden, maar ik werd ook echt ziek en misselijk. Toch sleepte ik mezelf er gewoon doorheen en ik zei: 'Ik ga nu naar school.'

Je neemt jezelf niet altijd erg serieus.

14 jaar

Met gesprekken werd het steeds makkelijker om dingen te omzeilen.
Ik kon steeds beter de muur ophouden.

Eerst moest ik in gesprekken huilen, later niet meer. Het was moeilijk een gesprek met mij aan te gaan.

Op de basisschool was ik een stuiterbal die alles wilde leren.
Maar op een gegeven moment was ik een soort anker dat niet meer vooruit te krijgen was.

'Hier zit ik vast. Laat me.'

20 jaar

Ik draag een masker

In de klas wilde ik niet laten zien dat ik slim ben.

9 jaar

Ik dacht: ik ben gewoon raar.
Daarom ging ik me ook heel erg aanpassen.

Nu weet ik dat er ook andere kinderen zijn die dit hebben.

Nu voelt het anders.

9 jaar

Op school ging er een soort switch om: ik ben nu in schoolmodus.

Als ik me heel slecht voel, dan lach ik veel meer.

Er gaat een soort masker op.

Niemand kwam er dus achter hoe ik me echt voelde. Dat was best eenzaam.

15 jaar

Ik kan nooit de knop vinden van rustig blijven of gaan slapen, dat heb ik niet.

En dan zeggen de juffen van kijk je drukt nu op de knop, nu ben je weer rustig. En daar wordt het alleen maar erger van.

9 jaar

Het is niet fijn om je een buitenbeentje te voelen.

Dan ga ik niet meer inzet tonen om het te doen.

10 jaar

Het is net alsof je steeds weer ergens wat energie vandaan haalt.

Maar steeds knakt er weer iets. Tot het echt op is.

20 jaar

Was het maar een kwestie van willen

Ik moest mijn bek opentrekken, zelf een brief schrijven om het conflict op te lossen. Anders kom je nergens.

15 jaar

Ondanks het pesten ben ik graag op school.

Ik wil wat leren in plaats van stom thuiszitten en bijna niets leren.

9 jaar

Ik was heel opstandig, ik zei alles wat ik dacht. Ik had geen rem. Dat maakte dat het onhaalbaar was op school. **De school was niet ingericht op mij als persoon.**

24 jaar

Ik ben dertien keer van school weggelopen. Wanneer dat gebeurt? **Als er niemand is die naar mij luistert, zo kun je me echt weg krijgen.**

10 jaar

Ik ben door de situatie een probleemkind geworden.

20 jaar

Het probleemkind

Ik zie mezelf niet als een probleemkind, maar in bepaalde omstandigheden kan ik wel een probleemkind zijn.

Op het speciaal onderwijs kreeg ik te horen: 'Je zit hier tot je achttiende, daarna ga je in een fabriek werken'. Er zou geen diploma komen waar ik trots op zou zijn. Dat helpt niet.

16 jaar

Ik had agressieproblemen en werd van school gestuurd, en niemand legde me uit waarom.

Ik was wel een eikeltje toen. Ik zat vaak te stoken en ik deed nooit iets.

Als er niet zoveel van je verwacht wordt, waarom zou je dan je best doen?

15 jaar

Ik heb altijd het gevoel gehad dat er iets enorm mis met me was. Dat ik mensen tot last was. Dat ik niet normaal was. Dat ik het beter moest doen. Het was een combinatie van mijn eigen gedachten en wat mensen tegen me zeiden.

19 jaar

Als mensen iets naars over me zeggen, dan weet ik dat het niet aan mij ligt.

Maar als je ook van leraren te horen krijgt dat je het niet goed doet, dan ga je dat op een gegeven moment wel geloven.

17 jaar

Ik kon er niet echt over praten met mijn vriendinnen. We maakten er grapjes over.

Je wilt er niet serieus over praten. Dat is lastig op die leeftijd, en ik dacht dat ze toch niet konden begrijpen hoe het voor mij was.

Het was een vreselijke periode.

24 jaar

Het ergst was dat je de hele tijd alleen bent. Het voelt alsof je alleen bestaat.

19 jaar

Eenzaam en onzichtbaar

Ik voelde me soms echt onzichtbaar.

Als je niet goed kunt communiceren, leef je alleen in je eigen hoofd. Ja, ik had soms ook dat ik merkte dat mensen weinig interesse hadden in mijn achtergrond.

21 jaar

Ik heb meerdere jaren thuisgezet.

Het ging vaak fout. De reden was voor mij onbekend.

Er werd gezegd dat ik autisme had en moeite heb met prikkelverwerking.

Als kind dacht ik dat het allemaal aan mij lag.

Ik was vaak thuis terwijl ik andere kinderen zag buitenspelen.

Dat had ik allemaal niet.

21 jaar

Ik vind dat nog steeds heel moeilijk om uit te leggen.

Mijn huid was op dat moment zo dun, dat ik gewoon niets meer aan kon.

Dat op school **niemand door had dat het slecht met me ging**, terwijl ik daar zoveel mensen zag maakte het misschien nog wel einzamer dan het al was.

15 jaar

“
Dan kom je er pas achter **dat het niet aan jou ligt**, maar eigenlijk aan de school en hoe de school werkt.

15 jaar

Ben ik nou zo gek?

“
Je denkt dan: het ligt aan mij. Ik heb autisme, daar ben ik heel jong achter gekomen, maar ik besepte dat nooit echt.

Ik dacht nog steeds, **het ligt aan mij** op de een of andere manier. Het ligt aan mij dat ik het niet snap, het ligt aan mij dat ik iets niet kan accepteren, omdat het anders is.

11 jaar

“
Op een gegeven moment kreeg ik een cursus sociale vaardigheden.

Ik weet nog dat ik dat zo oneerlijk vond.

Met z'n allen tegen één, is dat wel sociaal dan?

23 jaar

“
Ik kwam op een speciale school terecht.

We moesten 's ochtends onze telefoons inleveren en er zaten zelfs tralies voor de ramen.

Ik miste mijn normale schoolleven.

Je wilt gewoon met je vriendinnen naar school fietsen en lol trappen.

Ik wilde normaal zijn.

24 jaar

Bubbel 3

**DE OPLOSSING:
WAT WERKT VOOR WIE?**

Ieder van jullie heeft een eigen verhaal over waarom het niet goed gaat op school. Over jullie zichtbare maar ook onzichtbare strijd. Je probeert je door de klassen heen te worstelen, of gaat zelfs helemaal niet meer. En dat voelt naar, frustrerend en eenzaam. Er wordt van alles voor je bedacht door bezorgde volwassenen. Of misschien wel niets, omdat ze niet goed weten wat jou zou helpen. Doodzonde, want jullie kunnen heel goed verwoorden wat had geholpen – of alsnog zou kunnen helpen.

Advies

Praat mét ons, niet (alleen) over ons

Het is niet gemakkelijk om vanuit jezelf te gaan praten als het niet goed met je gaat. Maar als je voelt dat iemand je serieus neemt en echt wil helpen, lukt dat beter. Iedereen wil toch de hoofdrol spelen in zijn eigen leven. Luisteren kost tijd maar levert daarna zoveel op. Want door te luisteren naar de hoofdrolspeler, leer je begrijpen wat er echt aan de hand is. Ook mensen die ergens voor geleerd hebben, weten niet altijd meer dan als je het zelf hebt meegemaakt. Ga samen het gesprek aan, denk samen over mogelijkheden. Iedereen heeft net weer iets anders nodig. Niet gemakkelijk, maar het is wel hoe het is.

Maar dan moeten jullie wel betrokken worden. Unaniem geven jullie aan dat er te weinig met jullie gepraat is of wordt. Dat daar grote winst te behalen is. Dan zouden jullie kunnen vertellen over wat je ervoor nodig hebt om je veilig te voelen. Om jezelf te kunnen zijn en te ontdekken waar jouw interesses en talenten liggen. En hoe je je echt gezien en begrepen voelt.

Advies

Stel de goede vragen

Bij sommige vragen klap je dicht. Dan weet je echt niet wat je moet zeggen. Al helemaal als iemand je het gevoel geeft de antwoorden eigenlijk al te weten. Het zou enorm helpen als iemand vraagt: 'Wat heb jij nodig?' Zonder te vertellen wat er allemaal wel en niet mogelijk is. Wacht geduldig op een antwoord, het kan even duren. Het is niet gemakkelijk om te weten wat je nodig hebt. Blijf even stil na het antwoord. Dan geef je het gevoel echt serieus te luisteren. Daarna kun je samen puzzelen en proberen. Blijf vragen stellen, durf creatief te zijn. Zo kom je in kleine stapjes dicht bij een oplossing.

Neem ons serieus

“ Mensen met een beperking zijn een stille doelgroep. Wij komen niet op plekken waar het gesprek wordt gevoerd. Het zijn steeds dezelfde volwassenen die worden gevraagd om hun mening.

Ik heb veel ideeën, maar ik moet het zelf opzoeken als ik mijn mening wil geven. Ik snap dat het complex is. Daarom is er tijd nodig om het op te lossen. Tijd en veel gesprekken.

19 jaar

“ Ik had het gevoel dat mij van alles werd opgelegd. Ik had niets te zeggen over wat ik wilde, hoe ik het wilde.

Ik had het gevoel dat mijn leven bepaald werd.

Geen van de leraren merkte echt op wat er aan de hand was.

24 jaar

“ Ik had toen niet de energie om überhaupt mee te doen in die gesprekken. **Maar de vraag wat ik nodig zou hebben is er ook nooit geweest.**

Als die wel was gesteld en als ze me serieuzer hadden genomen, was dat waarschijnlijk wel beter geweest.

19 jaar

“ Ik miste het persoonlijke, een dagelijks even in gesprek zijn met iemand. Het had een groot verschil kunnen maken. Toen ik bij een psycholoog liep, kwam school me daar ook niet echt in tegemoet.

Als ze meer zouden kijken naar wat iemand nodig heeft, zou het echt anders zijn. **Geef net dat beetje meer ruimte, want je weet niet wat er allemaal gebeurt in iemands hoofd en leven.**

20 jaar

“ **Het systeem is veel te strak.
Er moet veel meer in
mogelijkheden worden gedacht.**

23 jaar

“ Ik heb mensen om me heen nodig die doen wat ze zeggen. **Flexibiliteit.** Maar dat is volgens mij een utopie. Sommige mensen zijn gewoon niet zo. Didactische docenten zijn er niet om Pietje bij zijn handje vast te houden.

25 jaar

“ Het is zo'n doodoener als mensen zeggen dat maatwerk onmogelijk is, omdat het niet uit te leggen is aan andere leerlingen. Volgens mij kan dat wel. **Leerlingen snappen het echt wel.**

25 jaar

“ Ik heb niet nodig dat ik vastzit aan een touw. Ik heb nodig dat ik de golf ben. Mijn broer heeft sturing nodig, ik juist niet. Daarom is het cruciaal dat we durven dingen los te laten en dat we per kind bepalen wat het nodig heeft. **Geef het ene kind meer sturing en laat het andere lekker los.**

21 jaar

“ Een goede vriendin van mij wilde heel graag geneeskunde studeren. Ze had enorm ondergewicht en kreeg geen onderwijs. Ze kwam uit de instelling, wilde terug naar school, meedoen aan het normale leven. De school zei: we hebben die verantwoordelijkheid niet. Drie maanden later was ze dood. **Het is een geval, maar het zegt wel iets over hoe belangrijk onderwijs is in de zorg.**

23 jaar

Wees flexibel en denk in mogelijkheden

“ **Het zou fijn zijn als er meer positiviteit was.**

Dan was ik een paar dagen naar school geweest maar net twee uur minder dan afgesproken, en dan werd er alleen maar gefocust op wat er dus niet goed ging. Positieve ondersteuning is zo belangrijk.

25 jaar

“ **Ik ben niet van het leren, meer van het doen. Maar wel op niveau.** Als het niveau te laag is, ga ik me vervelen. Ik wil graag werken met mijn handen en leren op hoog niveau. Maar die combinatie is er nauwelijks.

15 jaar

Hoe ik het liefst wil leren is als er veel **motivatie** in zit, dus een leuke en betere methode.

Mijn leraar nu weet dat ik heel veel van films houd, van Star Wars. Zij gaat daarom Engels baseren op Star Wars. Zij gaat mij Engels leren met Star Wars dus dan is het leren leuk.

10 jaar

In het algemeen ben ik best wel zelfstandig, maar ik heb wel dat **steuntje in mijn rug** nodig dat ik het echt doe.

Ik pas niet in het regulier onderwijs in die zin, maar op zich zou ik daar best wel kunnen leren.

15 jaar

Ik leer het lekkerst als mijn interesse er ook is.

En als ik niet te veel druk ervaar.

19 jaar

Ik leer het lekkerst wanneer...

Ik vond de zelfstandigheid op het speciaal onderwijs wel prettig. Hierdoor was er **minder een oordeel over hoe je in elkaar zit. Daarnaast was er meer ruimte** om te kijken hoeveel je aan kunt. Op het moment dat het niet gaat, ga je even in een creatief lokaal zitten en met je handen aan de slag.

18 jaar

Je kwam aan in de les, kreeg te horen wat je moest doen. Ik vond daarin geen motivatie.

Er was geen lijst om af te vinken, of een stappenplan met **een doel** om naartoe te werken. Daar heb ik juist wel behoefte aan.

24 jaar

Ik heb stilte nodig en iets leuks om te doen. Op het regulier onderwijs vind ik het niet fijn, omdat ik de ene keer wat wil leren met spelling maar dan gaan we rekenen doen.

11 jaar

Concrete hulp, meer begrip, meer interesse zodat docenten én kinderen me zouden snappen. Het had allemaal geholpen. **Niet snappen wat ik heb, zorgt voor onbegrip.**

23 jaar

Zorg voor begrip

Begrip van leraren helpt.
Dat er beter wordt geluisterd.

Op mijn middelbare school wilden ze eigenlijk wel helpen, ze hadden een 'plusklas' voor leerlingen die extra hulp nodig hadden.

Alleen lukte het niet meer omdat ik al zo ver was weggezakt.

Als het vroeger was opgemerkt, had het voorkomen kunnen worden.

15 jaar

Ze hadden me gevraagd of ik wilde dat in de klas iets verteld werd over mij, en of ik daarbij wilde zijn. Dat wilde ik niet, want er was al een soort beeld gecreëerd waardoor het voelde alsof het mijn schuld was.

Uiteindelijk hebben ze het toch verteld, zonder mij. Ik heb geen idee wat er gezegd is. Als de leraar me een veilig gevoel had gegeven en ik het wel samen met hem voor de klas had kunnen uitleggen, was het misschien heel anders gegaan.

19 jaar

Wat docenten kunnen doen om te voorkomen dat kinderen in zo'n situatie terechtkomen? **Meer opletten.** Als je ziet dat er gepest wordt, neem dat dan serieus. Mijn docent stond erbij en keek ernaar. Zorg dat niemand buitengesloten wordt. Heb respect voor je leerlingen.

16 jaar

Blijf opletten

“

Op de basisschool kon ik een koptelefoon opzetten, waardoor ik minder geluid had. Of ik mocht even naar een **rustiger plekje** waar minder geluid is.

9 jaar /

“

Wanneer ik heel moe ben, dan ben ik overprikkeld. Hier werk ik nu ook aan met een personal trainer. Als je als fysiek sterk bent, dan revalideer je veel sneller van overprikkeling.

15 jaar

Gouden tips

“

Persoonlijke gesprekjes en tijdens mentorlessen **praten over dingen** waar je tegenaan loopt in het dagelijks leven zouden zeker kunnen helpen.

18 jaar /

“

Het helpt wanneer je weet waar je recht op hebt. Dat maakt het ook mogelijk om van school de hulp te vragen die je nodig hebt.

20 jaar

“

Toen hebben we het op een gegeven moment weer opgebouwd door te beginnen met een half uur per dag naar school. Dat ging heel goed. **Toen wilde school het sneller gaan opbouwen, omdat het zo goed ging. Toen ging het mis.** Dat is altijd de gedachte: het gaat nu goed dus dan kunnen we stoppen met de maatregelen waardoor het goed ging, maar zo werkt het niet.

19 jaar /

Stap voor stap

“

Ik heb wel het gevoel dat de druk om naar school te gaan te hoog is. Wanneer iemand te moe is om naar school te gaan, probeer diegene dan rust te geven want meestal lukt het de volgende dag of week dan weer.

19 jaar /

IEDEREEN LIEP PLAT, IK LIEP STEEDS MEER BERGOPWAARTS

Merlijn Goldsack

Merlijn Goldsack (18) maakte een documentaire over zijn eigen zoektocht naar goed en Passend Onderwijs. In *My Journey for Education* spreekt hij jongeren in Amerika en Finland en werpt hij nieuw licht op het Nederlandse onderwijssysteem. Met de film wil Merlijn laten zien dat het oké is om een ander pad te volgen dan anderen. “Door te vertrouwen in jezelf en de juiste mensen om je heen te vinden is er zo veel mogelijk.”

“Het maken van deze documentaire is een manier om het verleden af te sluiten. Vroeger zag ik deze documentaire als een vloek, maar nu zie ik dat het

zo noodzakelijk was voor mijn traumaverwerking en persoonlijke ontwikkeling. Het is een mooie manier om mijn nare schooltijd af te sluiten, en zo hoef ik niet steeds het verhaal te blijven vertellen. Ik heb in totaal ongeveer acht jaar thuis gezeten en heb op zeven verschillende scholen gezeten. Als ik naar school ging, werd het me vaak te veel. De reden was voor mij, in het begin, onbekend. Er werd me gezegd dat ik autisme had, en moeite met prikkelverwerking. Als kind kon ik daar niet zoveel mee. Ik dacht dat het allemaal aan mijzelf lag en dat ik gewoon gek was. Voor mijn moeder, die altijd uitleg moest geven, waren er vaak botsingen

met docenten en schoolleiding. Er is ooit tegen mijn moeder gezegd: ‘Het is stikken of slikken. Hij moet daar gewoon weer heen want er is geen andere passende plek voor hem.’ Vaak was ik depressief en later zelfs zwaar depressief. Ik was veel thuis terwijl ik andere kinderen zag buitenspelen met vrienden. Dat had ik allemaal niet. Het gaat namelijk niet alleen over het schoolse gedeelte maar ook het sociale aspect dat je mist, het onderwijs was te zwaar en stressvol voor me. Ik voelde me heel vaak erg alleen. Ik gun niemand dat gevoel, dat is verschrikkelijk.”

“Ik was thuis en kreeg daar begeleiding van spelers die mij heel veel leerden. Ik denk nu dat het een belangrijk gedeelte was van mijn ontwikkeling, maar in die tijd dacht ik dat niet. Omdat de leerplicht weer om de hoek kwam kijken na een bepaalde periode thuis heeft mijn moeder ervoor gezorgd dat ik naar een autismecentrum kon gaan. Drie keer per week moesten we dan anderhalf uur reizen. Ik werd gebracht en gehaald door mijn moeder of begeleiders. Daar heb ik weer veel geleerd onder andere over het aangaan van sociale contacten, hoe ga ik om met mensen, et cetera. Reken en taal ook wel, maar dat was secundair. Het is niet echt een

school, maar daar was het veilig en kwam ik tot leren. Na anderhalf jaar was het wel echt tijd om verder te gaan. Ik was klaar voor iets “normaals” zoals ze dat dan zeggen, maar wat is normaal?”

“ **Meester John was enorm invoelend en luisterde echt heel naar de kinderen. Hij was een diamant in het onderwijs.**

“De school waar ik toen terecht kwam, was fantastisch. Vanwege meester John. John was niet zo van de regeltjes. Hij was enorm invoelend en luisterde echt heel goed naar de leerlingen. We hebben samen veel aanpassingen gemaakt voor mij. En dit deed hij voor iedereen in de klas, als het nodig was dan wist hij dat bij iedereen. Vaak zeiden voorgaande leraren: ‘Als we voor jou iets veranderen, dan moeten we dat voor iedereen doen. John dacht niet zo, en niemand van de andere leerlingen heeft er ooit iets van gezegd. John liet bijvoorbeeld ook kinderen voor de Cito-toets een rondje om de school rennen, dat is goed voor je stresslevel. Echt een diamant in het onderwijs.”

“Op de middelbare school ging het heel snel helemaal mis. Iedereen liep plat, terwijl ik steeds

meer bergopwaarts liep. Ik bedoel daarmee dat het voor mij iedere dag moeilijker werd. Ik kon daar niet meer zo blijven en uiteindelijk heeft mijn moeder dat aan de school laten weten. De school zei dat ze vonden dat het juist heel goed ging met me. Maar ik deed daar een masker op, want je wil normaal gevonden worden. De mentor was een aardige man, maar kon mij niet helpen. Dat neem ik hem niet kwalijk, maar het schoolsysteem wel. Ik heb gewoon nodig dat ik de klas kan uitlopen wanneer het nodig is omdat ik zoveel stress heb van alle prikkels. Op het voortgezet onderwijs kreeg ik na een lange tijd eindelijk een time-out kaart. Maar daarmee mocht ik één keer per dag, 15 minuten de klas uit. Dan mocht ik in de conciërge-ruimte zitten, een hok. Dat gaf alleen maar meer stress: wanneer gebruik je je kostbare 15 minuten?! Het tegenovergestelde van een oplossing. Uiteindelijk hebben we besloten ook met deze school te stoppen.”

“ Het gaat niet alleen om rekenen en taal.

“Wat voor mij werkt? Ik moet gewoon mijn eigen regie kunnen behouden, begrijpen wat ik ga leren vanuit mijn motivatie kunnen vormgeven. Het idee van school is goed. Maar de manier waarop het wordt gegeven is dat niet. Het gaat niet alleen om rekenen en taal. Hoe maak je vrienden? Hoe ga je uiteindelijk in de samenleving meedoen? Hoe ga je solliciteren voor een baan? Hoe ga ik belastingen invullen? Hoe ga je een biertje drinken met wat mensen? Durf gewoon aanpassingen te maken. Durf oude regeltjes die nergens op slaan los te laten. Bepaal per kind wat die nodig heeft. Persoonlijk denk ik niet dat schoolsystemen gaan veranderen. Het moet uit de kinderen zelf komen. Als zij genoeg leren over dit probleem en zelf kunnen aangeven wat zij nodig hebben, dan komt er verandering.”

VAAK ZEIDEN VOORGAANDE LERAREN: ‘ALS WE VOOR JOU IETS VERANDEREN, DAN MOETEN WE DAT VOOR IEDEREEN DOEN.

Bubbel 4

**DE MENSEN OM ME HEEN:
WIE LUISTERT ÉCHT?**

Jullie geven het allemaal aan: jullie strijd voor onderwijs dat bij jullie past voelt vaak eenzaam. De mensen om jullie heen spelen een cruciale rol: vanaf het ontstaan van de problemen tot het vinden van oplossingen en elke stap ertussen. Van leraren tot ouders, van leeftijdsgenoten tot zorgverleners: iedereen is belangrijk. Begrip, échte aandacht en een flexibele opstelling van hen zijn cruciaal. En zelfs dan is er vaak een spraakverwarring tussen alle instanties en betrokkenen.

Welke kant moeten we met dit kind op? Wie is verantwoordelijk? Wie wil helpen, kan dat alleen doen door niet óver maar mét jou praten. Aan volwassenen om structureel aan de slag te gaan om samen met kinderen en jongeren te zoeken naar oplossingen.

Advies

Behandel iedereen als gelijkwaardige

Natuurlijk is iemand met problemen kwetsbaar en probeer je die persoon te beschermen. Maar als je geholpen wordt, voel je je al snel kleiner dan degene die je helpt. Dan is het alsof de ‘helper’ het weet en jij alleen nog maar kwetsbaar kunt zijn. Hoe moeilijk het ook is en hoeveel je als deskundige ook weet: ga het gesprek aan als gelijkwaardigen. Vul niet te snel in. Jongeren weten vaak meer over hun eigen leven dan je denkt. Probeer je te verdiepen en wees altijd eerlijk, ook als je het even niet meer weet. Het helpt als de helper ook iets van zichzelf laat zien. Dat schept vertrouwen.

Advies

Zorg voor betrokkenheid van vertrouwde mensen

Een mentor, leraar of zorgverlener die zich over je ontfermt: het maakt niet eens veel uit. We hebben iemand nodig om te vertrouwen. Iemand bij wie je je veilig voelt die echt interesse heeft. Iemand die zonder oordeel streng kan zijn en het geduld heeft om naar kansen te blijven zoeken. Contact met een deskundige is anders dan met iemand dichtbij. Die niet morgen weer weg is, die je leert kennen en waar je op kunt bouwen. Het beste is misschien een fijne samenwerking tussen jezelf, iemand die dichtbij is en blijft én een deskundige. En liever een hulpverlener die de situatie echt beter kan maken dan tien die iedere keer een stukje oppakken, maar uiteindelijk niet het verschil kunnen maken.

“ Een leraar hoeft niet in je privéleven te duiken, maar **meeleven** en proberen me te begrijpen, dat zou fijn zijn.

14 jaar

“ Mijn docent was meneer Kuijpers. Hij is straat, met hem kun je praten. **Hij levelt met je.** Maar hij is geen lieverdje, hij is niet voorzichtig met je als je iets verkeerd doet.

Maar dan gaat hij in gesprek, en zoeken we samen naar een compromis. Allebei een beetje inleveren. Er zijn duidelijke regels bij hem, dat is fijn. Geen bullshit.

16 jaar

“ Ik denk dat docenten vaak nooit geleerd of ervaren hebben wat ze kunnen betekenen. Het is fijn als er op elke school een paar zijn die het kunnen. Dat mag een mentor zijn, ik geloof er heilig in dat als er maar een paar mensen zijn die het verschil maken, het al lukt.

Als iemand in een gesprek met een kind laat zien hoe het moet, dan kan een ander het weer leren. **Help elkaar.**

20 jaar

De leraar en de school

“ Het is fijn als leraren iets meer hetzelfde omgaan met leerlingen als met collega's.

Straal uit dat iedereen gelijk is.

Een leerling mag niet boos worden op een leraar, maar andersom wel. Die gelijkwaardigheid is belangrijk.

15 jaar

“ **Een goede docent kijkt hoe leerlingen in elkaar zitten. Je hoeft niet continu persoonlijke gesprekken met iemand te voeren, maar vraag af en toe eens een beetje: 'Waarom gaat het niet goed, wat heb jij nodig?'**

11 jaar

“

Juf deed er ook gewoon helemaal niks tegen. Het maakte me wel kwaad.

Ik dacht: je bent toch juf, dan is het toch je taak om in te grijpen?

9 jaar

“

Ik werd nergens goed geholpen, maar steeds op een andere manier niet goed. Het verschilde erg.

Op een van de scholen werd gewoon niet goed opgelet. Het gesprek met de directeur was heel goed. En dan kom je daar, en verdwijnt je in de menigte.

Ik ben ook niet zo'n hulpvrager.

20 jaar

“

Wat docenten kunnen doen om te voorkomen dat kinderen in zo'n situatie komen? **Gewoon meer opletten.** Als je ziet dat er gepest wordt, neem dat dan serieus. Mijn docent stond erbij en keek ernaar.

16 jaar

“

Een fijne leraar heeft aandacht, ziet je en probeert je te begrijpen. Die kijkt verder dan het gedrag dat je op dat moment laat zien, en vraagt hoe het nou echt gaat.

Maar toen ik van groep acht wegging zei de leraar tegen mijn moeder: 'Nou, ik wens je succes.'

24 jaar

“

Ik denk dat leraren meer training moeten krijgen over omgaan met bepaald gedrag, en waar dat vandaan komt.

Ik denk dat leraren veel meer **een soort coachende rol met persoonlijke aandacht** zouden kunnen hebben.

19 jaar

“

Leraren moeten goed kiezen wat ze tegen kinderen zeggen zonder ouders erbij. Soms kunnen ze beter niet alles zeggen zonder ouders. Een juf sprak me een keer aan: 'Wat hoor ik, ga je naar een andere klas?' Maar ik wist dat nog niet eens. **Op de middelbare school had ik een keer dat een docent tegen me zei: 'Ja voor jou hebben we dubbele tijd nodig.' In de klas, waar iedereen bij was. Bam.**

20 jaar

De docent waar ik eens per week heen ging was geweldig. Die ging echt het gesprek met me aan.

Ik was toen 10. Hij zei wat hij dacht, je leerde bij hem heel erg hoe je elkaar tips kunt geven.

We waren onszelf en elkaar sociaal sterk aan het maken. Dat vond ik zo fijn.

20 jaar

Het educatiesysteem is niet goed voorbereid op mensen met een andere achtergrond.

De docent heeft geen idee van jouw situatie. Racisme speelt ook een grote rol in hoe ver je komt. Je neemt je verleden ook mee. Niemand houdt hier rekening mee. Ze vragen nooit waar je gedrag vandaan komt.

17 jaar

Toen ik op een gegeven moment zestien weken weg van school was geweest door opname en uitval, was er een docent die vroeg:

‘Oh, ben je weggeweest?’

18 jaar

Ik denk dat de docent wel de persoon moet zijn die ook kennis over de diagnoses te weten zodat ze het kind kunnen begrijpen.

Dus **dat ze weten welke verschillende problemen er kunnen zijn** en ook niet alleen naar cijfers kijken om te zien of het goed gaat met de leerling, maar ook naar de leerling zelf.

20 jaar

Ik heb angsten ontwikkeld en dat is gebeurd omdat mensen net te bot waren, net de kort door de bocht. Het is wel goed als een hoop mensen zich **bewust zijn van de invloed die woorden kunnen hebben op heel jonge kinderen**. Ik kan me van sommige gesprekken van de basisschool herinneren dat ik dacht: Wat moet ik hiermee? Wat zeg je nou? Heb persoonlijke aandacht en kijk uit met hoe je dingen zegt.

20 jaar

Wat een grote rol speelt is dat er signalen moeten worden herkend.

Laat leerlingen weten dat ze het kunnen melden als ze problemen ervaren.

19 jaar

Ik moet kunnen **connecten met een docent op een persoonlijk level.**

Iemand die vertrouwen geeft.

21 jaar

De leraar en de school

Docenten nemen een coachende rol op zich en ondersteunen jou bij het stellen en behalen van je doelen.

Dit vraagt om een andere invulling en waardering van het docentenvak. Echt hebben doorgeleerd, goede pedagogische en coachende vaardigheden hebben en daar ook goed voor betaald krijgen. Zo wordt je nieuwsgierigheid aangewakkerd.

19 jaar

Ja eigenlijk zouden mentoren en docenten les moeten krijgen in hoe je goed aandacht geeft.

Vraag dingen, niet zeg dingen.

10 jaar

Ik mis in de boeken van scholieren een hoofdstuk over welzijn: psychisch, lichamelijk, alles.

Maar datzelfde stuk mist misschien ook in de opleiding van de docenten.

18 jaar

“

Ik zou gewoon naar school kunnen als ik me veilig voel. **Ik heb mensen nodig die me positief stimuleren.**

Ouders die goede verwachtingen van me hebben. Mijn moeder zei tegen me: ‘99% kans dat het je niet lukt om die opleiding te gaan doen.’

16 jaar

“

Ouders worden vaak niet gehoord, maar ik denk dat het voor mij helpt **als je voor me vecht en achter me staat**. Ook als het niet lukt, voel je je alsnog gezien en gehoord. Dat is het belangrijkste.

23 jaar

“

Mijn opa en oma waren belangrijk in mijn leven toen. Zij zagen me echt. Maar ik liet ze niet toe. Ik vertrouwde niemand meer.

16 jaar

Familie

“

Je kunt heel erg het verschil zien in motivatie tussen kinderen die wel ouders hebben, of **niemand als steunpaal**, en kinderen die dat niet hebben.

21 jaar

“

Het is belangrijk hoe je ouders erin staan. Als we op gesprek moesten komen op school, werden alleen mijn ouders uitgenodigd. Maar mijn vader heeft altijd weten af te dwingen dat ik ook aanwezig mocht zijn. Hij zette me ook altijd in de mailwisseling in cc. En docenten stuurden dan een mail terug zónder mij in cc.

Dat was niet gebruikelijk voor ze. Tijdens gesprekken vroegen ze me ook altijd om het laatste half uurtje even weg te gaan. Ook daar stemde mijn vader niet mee in. **Het gaat hier nu om haar**, zei hij dan. Dat heb ik toen als heel prettig ervaren.

24 jaar

“

Ik denk dat het vaak ligt aan wat er thuis gebeurt. **Kinderen die thuis worden gepest, gaan op school ook pesten**. En zo gaat het de hele tijd door.

11 jaar

Als je onderaan staat
en het gevoel hebt alsof je niks
waard bent, heb je wel echt hulp
nodig om weer naar boven te komen.

**Als je goede vrienden hebt, dan
helpen die je wel. Het is moeilijk
in je eentje.**

10 jaar

Leeftijdsgenoten

Ik heb vooral het contact met mensen extreem gemist.

Ik kon het niet anders verklaren dan dat er iets moest zijn met mij.

Ik kon niet begrijpen dat echt ál mijn vrienden wegvielen
door wat er gebeurde.

Dan ga je wel denken dat er iets mis is.
Hun leven gaat door, ik snap het wel. Maar het doet wel pijn.

19 jaar

**Het is fijn als
andere kinderen
mij begrijpen.
Kinderen zijn
vaak niet zo
geïnteresseerd in
mij.**

9 jaar

Het gaat je klas natuurlijk ook opvallen,
want je bent er gewoon minder. Dus dan heb
je ook het confrontatiemoment met je klas.

**Ik lag gewoon niet lekker binnen de
groep, met dat pesten. Dan mag je
ook nog eens gaan vertellen over je
psychische problemen en waarom je
er minder bent.**

18 jaar

Mijn laatste psycholoog zei op een gegeven moment:
'Ik weet het ook even niet zo goed meer.'

Godzijdank, dacht ik toen.

Dank je wel, dat je dit gewoon eerlijk tegen me zegt. Dan voel je je serieus genomen.

Ik wist het niet, mijn ouders wisten het niet, het was een grote puzzel. Zeg dat eerlijk, dan heb je veel credits. Ga het gesprek aan, gelijkwaardig. Ik weet dat het moeilijk is. Maar als je het doet, probeert een kind echt veel meer.

20 jaar

Zorg

“

Ik had een coach, Hendrik.
Die begreep mij toen.

Maar ik moest steeds weer naar een andere woongroep, dus ik kreeg een hechtingsstoornis.

15 jaar

“

In mijn situatie waren er 101 hulpverleners die me ondersteboven keerden en die van alles van me vonden.

Maar ik vond dat erg onveilig want ik kende ze niet, ik had geen vertrouwensrelatie met ze. Het had denk ik een docent moeten zijn die de groepsdynamiek goed begrijpt en daarop kan ingrijpen. Een die mij goed kent, die me apart neemt en naar me luistert.

23 jaar

“

Er waren mentoren en zorgcoördinator die goed mee probeerden te denken. Ze stonden voor me klaar en ik heb veel met ze op school kunnen praten.

15 jaar

“

Ik had het wel fijn gevonden om een lotgenotengroep te hebben.

Vooral om ervaringen te delen hoe het bij andere is en hoe het bij hun school is geregeld omdat je eigenlijk geen vergelijking hebt

20 jaar /

Hulp uit (on)verwachte hoek

“

Ik ben wel blij dat ik op een gegeven moment die oudere dame had waarvan ik les kreeg thuis, meer voor **het sociale deel**.

15 jaar /

“

Ik vertrouw iemand als ik het gevoel heb dat iemand **echt naar mij luistert en interesse toont** in mijn problemen.

Als ik vertel over mijn probleem, en diegene toont daardoor wat interesse en vertelt het niet vervolgens aan de halve klas door.

10 jaar /

En voor iedereen...

“

Je komt met weinig zelfvertrouwen als vluchteling het land in.

Het zou fijn zijn als mensen in Nederland **jou meehelpen dat vertrouwen te krijgen of terug te krijgen.**

18 jaar /

“

Als iemand eerlijk is tegen jou,

dan ben jij dat ook.

15 jaar /

Bubbel 5

**HET IDEALE ONDERWIJS:
HOE ZIET DAT ER DAN UIT?**

Echt betrokken worden. Mensen om je heen hebben die je begrijpen en die naar je luisteren. Je veilig voelen. Er zijn een paar randvoorwaarden die voor jullie allemaal cruciaal zijn. En als je het goed beschouwt voor iedereen. Wat nou als je met die voorwaarden als uitgangspunt je eigen onderwijs zou mogen bedenken?

Onderwijs dat wel werkt voor jou. Hoe zou dat er dan uitzien? Jullie hoofden zitten vol ideeën voor beter onderwijs. Een greep uit jullie dromen.

Advies

Denk vanuit de leerlingen zelf

In het ideale onderwijs draait het om de ontwikkeling van kinderen en jongeren. Iedereen heeft andere behoeftes, talenten en uitdagingen. Iedereen heeft een eigen situatie. Waarom is maatwerk zo ingewikkeld? Misschien vinden volwassenen het lastig omdat er niet de tijd wordt genomen om te kunnen vragen en luisteren. Misschien is er geen maatwerk nodig in individuele oplossingen maar in de combinatie. En in de combinatie van mensen die kunnen helpen een probleem vóór te zijn. Iedereen heeft een stukje van de verantwoordelijkheid: de persoon om wie het gaat en mensen die kunnen en willen helpen. Vingers wijzen heeft geen zin. Als iedereen flexibel denkt in mogelijkheden, wordt maatwerk minder moeilijk.

Advies

Leer ons levenslessen

Zo jong mogelijk ontdekken wie je bent en wat je passies en talenten zijn. Durven jezelf te zijn en je positie in de samenleving te ontdekken. Het zijn cruciale levenslessen. School zou de veilige plek moeten zijn waar je voelt dat je jezelf stapje voor stapje kunt leren kennen. Dat vraagt wel iets van scholen: hoe ze naar hun rol en naar leerlingen kijken. Het is een plek waar veel meer gebeurt dan ‘verplichte vakken’ volgen. Natuurlijk zijn kernvakken belangrijk. Maar minstens zo noodzakelijk is de ontwikkeling van talenten en burgerschapsonderwijs. Sociale vaardigheden, leren samenwerken, ontdekken hoe de maatschappij werkt en hoe je je daarin optimaal kunt ontwikkelen: dat hebben alle jonge mensen nodig.

“

Op mijn ideale school zijn veel aardige mensen om je heen.

Die je begrijpen en aan wie je alles kunt vertellen.

9 jaar

“

Een perfecte school zou voor elke groep **twee juffen hebben die allebei voor de klas staan.**

En daar is veel afwisseling.

9 jaar

Luisteren en samenwerken

Een feedbackcultuur.

Je weet niet wat anderen van jou vinden en leert ook niet hoe je kritiek kunt geven en ontvangen. Wat zijn nou mijn sterke en minder goede kanten? Vind ik dat zelf ook? Kan ik er wat aan doen?

19 jaar

“

Een perfecte school kijkt naar de leerling zelf en niet naar het systeem.

15 jaar

“

Ik zou het liefst een school hebben waar echte **samenwerking** is met een goede psycholoog waar de school mee werkt.

En waar ouders betrokken worden.

20 jaar

“

Op de ideale school wordt er **geluisterd naar je mening.**

15 jaar

“

**Duidelijke regels
zijn goed.**

Lol is leuk, maar
afgelopen is afgelopen.

Logische regels
moeten het zijn,
die we begrijpen.

15 jaar /

Het is belangrijk om
cultuurverschillen te erkennen.

“

We zijn allemaal dezelfde mensen
maar de verschillen zijn juist mooi om te zien.

**Maak dat mensen nieuwsgierig
naar elkaar worden.**

21 jaar /

Een open, gelijkwaardige en duidelijke cultuur

“

Op school hadden ze
veel meer kunnen doen
met het onderwerp.

**Het was een soort van
taboe om het gesprek te
voeren over mentale
gezondheid.**

20 jaar /

“

**Op mijn huidige school
is iedereen gelijk.**

Je ziet de docenten als gelijken,
want je hoeft elkaar niet met
meneer aan te spreken.

Natuurlijk luister je wel naar de docenten,
maar je wordt niet anders door hen
behandeld. Je zit gewoon op één lijn.

14 jaar /

Geef in klassen ook voorlichting over hoe je om kunt gaan met bepaalde behoeftes en beperkingen. Voor dingen die veel voorkomen, zou het in de lesstof moeten zitten. Niet elke keer een verhaaltje voor de klas. **Laat mensen ook iets over zichzelf vertellen.** Expertise naar school halen maakt veel mogelijk. Je zou ook een samenwerking met een zorgorganisatie kunnen opzetten.

19 jaar

Volgens mij zou onderwijs zich niet volledig moeten richten op het toewerken naar een beroep, voldoen aan de basiscriteria, maar ook om zelfstandig je te kunnen verwonderen en te kunnen leren. Daar ligt ook het probleem voor mensen met een beperking.

Ik heb verhalen gehoord van mensen die een ding echt niet kunnen en verder uitstekend presteren, en dan toch een niveau lager moeten.

Dat laat precies zien hoe er vanuit het systeem wordt geacht in plaats van iemands persoonlijke verhaal. School zou ervoor moeten zijn om vanuit dat persoonlijke verhaal iemand verder te helpen op z'n pad.

19 jaar

Het lijkt me beter als je er als leerling veel meer op uit gaat. Meelopen met een bedrijf, reisjes maken, zelf zien hoe de echte ervaring is. Ook het gevoel hebben dat je iets toevoegt. Het voelde zinloos om op school te zitten. Als ik nog jonger had geweten dat dingen als de Nationale Jeugdraad hadden bestaan, had ik daar graag aan mee willen doen. Ik denk dat veel mensen dat soort dingen leuk vinden, maar ze weten vaak niet van het bestaan af.

19 jaar

Ik vind deze school zo fijn omdat je hier veel meer jezelf ontwikkelt dan dat je school het voor jou doet.

15 jaar

Ik zou het heel anders doen.

Ik zou lessen over communicatie geven. Hoe je met elkaar in gesprek gaat. Basisdingen, zeg maar. Meer vakken die gericht zijn op verbinding. Dingen die het groepsgevoel kunnen versterken. Meer leren over verschillende culturen en religies.

Als je kinderen van jongs af aan leert dat er meerdere perspectieven zijn, en mensen leren minder te denken in goed en fout, dan zou dat heel veel verschil kunnen maken. Ik denk ook dat meer uitleggen over stress en hoe de hersenen werken goed zou zijn. Onderwijs moet meer maatwerk worden. Kinderen van verschillende niveaus bij elkaar in de klas zetten en ieder op zijn eigen tempo laten werken. En speciaal en regulier onderwijs niet scheiden. Zodat anders zijn normaal wordt.

23 jaar

Vakken over **leefstijl** en mindfulness, gezond eten, slapen, zulke vakken zijn zo belangrijk.

19 jaar

Eigenlijk zouden in het schoolaanbod **verschillende manieren en vormen** moeten zitten. In lesstof en werkwijzen. Iedereen is nou eenmaal verschillend. De een heeft veel herhaling nodig, de ander leest een keer en onthoudt het. Dat is er gewoon niet. En duidelijk doelen, ergens naartoe werken. Niet een voor je uitgestippelde structuur.

19 jaar

Leren hoe je moet leven

Ik heb een school nodig waar ik de vrijheid heb om me op mijn manier te ontwikkelen.

En dat gaat wel wat breder dan cognitief voor mij. Ook qua burgerschap, op sociaal vlak, noem maar op. Dat sociale, die veiligheid, die persoonlijke ontwikkeling.

Dat is allemaal zo belangrijk.

23 jaar

Ik denk dat school nu nog te veel gericht is op het vinden van een baan later.

Dat dat zou meer naar ontwikkeling moeten.

18 jaar

Het Scandinavische systeem spreekt mij erg aan. Kleine klassen, extra veel aandacht. **Je kiest je eigen doelen op basis van je interesses en werkt volgens een planning die bij jouw behoeftes en leerstijl past.** Geen negen tot vijf ritme, maar wat bij jouw biologische klok past. Als in die situatie allerlei mensen en niveaus door elkaar lopen, werkt dat juist stimulerend omdat mensen vanuit hun interesses bezig zijn. Anders dan in regulier onderwijs waar de meeste vakken als een verplichting voelen, en ook je leerdoelen en niveau voor je bepaald worden.

15 jaar

In de ideale school wordt geen stress op kinderen gelegd.

Je wordt beloond op het snappen van onderwerpen, niet op tijd.

Leerlingen worden gestimuleerd om dingen te doen die ze leuk vinden.

15 jaar

Maatwerk mogelijk maken

Ik wil graag uitgedaagd worden.

Maar in plaats van moeilijker werk krijg je meestal meer werk.

En dan gaat je motivatie weg.

9 jaar

Ik zou beter kunnen leren als er meer praktijk zou zijn, in plaats van alles op papier en cijfer.

En met leraren die niet worden aangenomen op hoeveel ze weten van een vak, maar ook op hoe ze lesgeven. Leraren die orde kunnen houden. En die inspireren.

19 jaar

Op de school waar ik nu zit, word ik anders benaderd.

Daar zijn ze **flexibel**, daar mag ik die combinatie van techniek en leren die ik nodig heb.

15 jaar

A person wearing a black jacket and pants is running on a city street. The person's right leg is in mid-stride, with a black sneaker and white sole visible. The background shows a busy street with several cars, including a dark sedan on the left and a white car in the center. The buildings in the background are out of focus.

IS EEN **LIJN** BEVRIJDEND
OF BEPERKEND?

INZICHTEN
ONDERWIJS VOOR IEDER KIND

En? Hoe was het om dit te lezen?

Misschien ben je net als wij geraakt door de pragmatische manier waarop zulke heftige ervaringen vaak worden gebracht.

Alsof het normaal is.

Misschien ben je boos, gefrustreerd of verward. Misschien ben je hoopvol gestemd, en zie je al nieuwe kansen om iets aan de situatie te veranderen. Misschien ben je van alles een beetje.

De quotes en interviews brengen heldere en overkoepelende inzichten naar boven. Ze roepen ons op om het gesprek aan te gaan, ze bieden ons vragen om te stellen. En ze houden ons een spiegel voor. Wat als we samen – écht – het schoolsysteem van de grond af aan opnieuw mochten bedenken? Wat hebben we allemaal nodig om ons zo goed mogelijk te kunnen ontwikkelen?

Elf visies

We popelen om de volgende stap richting actie te zetten. Maar nog heel even geduld. Als volgende stap in het leggen van de puzzel vroegen we ook nog elf mensen die binnen dit thema een belangrijke rol spelen om hun visie te delen.

We stelden ze deze vraag:

Wat is er volgens jou structureel nodig om te zorgen dat ieder kind zich kan ontwikkelen tot een gelukkige, actieve en betrokken burger, en wat is de rol van onderwijs hierin?

Samra Benhamouch

Samra Benhamouch is Haagse jongerenambassadeur.

Verklein de kloof tussen samenleving en school

Ieder kind heeft recht om zich te ontwikkelen tot een actieve en betrokken burger in Nederland. Maar waarom blijft het desondanks toch onaantrekkelijk voor kinderen en jongeren om actief te participeren en hun stem te laten horen? Waarom zien zij niet in dat juist hun stem van groot belang en waarde is? Zij zijn de toekomst.

☞ **Onderwijs moet voor iedereen toegankelijk en betaalbaar zijn. Ieder kind moet mee kunnen doen, zonder onderscheid.**

Het onderwijs speelt hierbij een grote rol. Goed onderwijs is waardevol en inspirerend, en je leert elke dag iets nieuws. Toch zijn er veel kinderen en jongeren die school niet leuk of interessant

genoeg vinden, tegen obstakels lopen tijdens hun schoolcarrière en hierdoor vroegtijdig stoppen met hun opleiding of studie of thuis komen te zitten.

Er wordt veel verwacht van kinderen en jongeren. Zij moeten naar school, werken en een actieve bijdrage leveren in de samenleving. Voor veel kinderen en jongeren ligt de lat behoorlijk hoog, en is 'participeren' in de samenleving niet zo laagdrempelig als er gedacht wordt. Ook is er vaak sprake van een druk binnen het onderwijs en vanuit huis om zo goed mogelijk te presteren.

Kansenongelijkheid binnen het onderwijs speelt hierbij een grote rol. Kinderen met een migratieachtergrond hebben vaak niet de middelen om even goed onderwijs te volgen als hun

medeklasgenoten. Stel je voor dat je beide ouders niet werken en de Nederlandse taal niet machtig zijn. Je loopt dan bij voorbaat achter, omdat je thuis niet terecht kunt voor extra (financiële) hulp of uitleg. Het online onderwijs anno 2020 lijkt vele uitkomsten te bieden. Toch komt hier meer bij kijken dan je denkt: er wordt van leerlingen verwacht dat zij licenties en laptops of zelfs iPads aanschaffen. Maar voor het feit dat veel gezinnen dit zich niet veroorloven is nog weinig aandacht.

Onderwijs moet voor iedereen toegankelijk en betaalbaar zijn. Ieder kind moet mee kunnen doen, zonder onderscheid.

“ **Het is ook belangrijk dat we de buitenwereld de klas in halen, zodat leerlingen het gevoel hebben onderdeel uit te maken van de samenleving.**

Op school worden er standaard basisvakken gegeven, maar er zou ook focus moeten liggen op zaken als zelfontwikkeling, mindset en studiekeuze. De begeleiding hierin schiet nog vaak tekort, waardoor jongeren de verkeerde keuzes maken of zich niet goed genoeg kunnen oriënteren. Zo ontstaat er studievertraging, raken ze gedemotiveerd of stoppen ze in het ergste geval zelfs met school. Het is ook belangrijk dat we de buitenwereld de klas in halen, zodat leerlingen het gevoel hebben onderdeel uit te maken van de samenleving. Daarnaast is er structureel veel aandacht en tijd, maar ook een inspirerend rolmodel nodig dat kan laten zien hoe het er in de toekomst aan toe kan gaan. Iemand die het kind een spiegel voorhoudt en juist laat zien waarom het van belang is dat zij het verschil maken.

Want dat ze dat kúnnen, dat staat vast.

Marc Dullaert

Marc Dullaert is oprichter en directeur van KidsRights.

Houd vol!

Tot op de dag van vandaag zitten veel kinderen in Nederland ongewild thuis, zonder deel te kunnen nemen aan het onderwijs. Maar het recht op onderwijs is een van de basisrechten die elk kind heeft, zoals vastgelegd in het Internationale Verdrag voor de Rechten van het Kind.

Ongeacht de vele dagelijkse inspanningen door vele onderwijs- en zorgprofessionals, lijkt het ons maar niet te lukken het onderwijs voor alle kinderen toegankelijk te maken.

Misschien moeten we de hand in eigen boezem steken en ons de vraag stellen waarom dit niet lukt. Wat is nu toch het onderliggende probleem? Het huidige onderwijs is grotendeels ingericht op basis van de uit 1969 stammende leerplichtwet. Hierin staan leerplicht en handhaving van de schoolplicht centraal.

Het onderwijssysteem zelf is grotendeels gestoeld op standaardisatie; onderwijs volg je in het schoolgebouw op één locatie, alle kinderen krijgen dezelfde les, dezelfde examinering, één diploma voor het gehele lespakket en docenten worden getoetst op de verplicht afgenomen stof. Maar alle kinderen zijn verschillend en leren niet allemaal op dezelfde manier of op hetzelfde moment. En ze kunnen helaas niet altijd leren op die ene aangewezen locatie.

“ **De vrije regelruimte voor professionals om in samenspraak met kind en ouders tot een oplossing te komen is zeer beperkt.**

Het in Nederland ingevoerde Passend Onderwijs probeert die kinderen die anders leren en uit de boot dreigen te vallen van een passende oplossing te voorzien. De onderliggende regels

en bekostigingsstructuur en het bijbehorende onderwijsinspectiekader maken het de onderwijs- en zorgprofessionals er alleen niet makkelijker op om met een passende oplossing te komen, die tegemoetkomt aan de noden van het kind. De vrije regelruimte voor professionals om in samenspraak met kind en ouders tot een oplossing te komen is zeer beperkt.

De geest van de oude leerplichtwet en het bijbehorend gestandaardiseerd systeem maken inclusief onderwijs erg moeilijk. In ons land durven we het nog steeds niet aan om een 1 tot 100 procent ontwikkel- of leerrecht te omarmen, en daarvoor de vrijheidsgraden te scheppen. We belijden inclusief onderwijs met de mond, maar de daarvoor benodigde randvoorwaarden zijn halfslachtig en zo blijven we polderen. Daardoor zitten er nog steeds kinderen thuis, en zijn er velen die een leerplicht vrijstelling krijgen terwijl veel van deze vrijgestelde kinderen wel leerbaar zijn en zich willen ontwikkelen.

“ **We belijden inclusief onderwijs met de mond, maar de daarvoor benodigde randvoorwaarden zijn halfslachtig en zo blijven we polderen.**

Het goede nieuws is dat steeds meer scholen en professionals tegen alle weerwil in samen met ouders en kinderen van onderaf creatieve oplossingen blijven zoeken, die het best zijn voor het kind. Ik wil hen vooral bedanken, mijn diepe respect betuigen en zeggen, houd vol!

Margrite Kalverboer

Margrite Kalverboer is Kinderombudsvrouw.

Elk kind moet zichzelf kunnen zijn

Het kinderrechtenkader helpt ons op een integrale manier te kijken naar wat een kind nodig heeft om zich te ontwikkelen tot een gelukkige, actieve en betrokken burger. Dat gaat niet alleen over ontwikkeling op weg naar later, maar juist ook over wat een kind nú nodig heeft: een fijne kindertijd, kans op perspectief en de mogelijkheden om goed mee te doen.

Dat vraagt om een leefomgeving die hierop afgestemd is, zoals ook hoogleraar pedagogiek Micha de Winter bepleit. Naast de basis – eten, drinken en een dak boven het hoofd – moet die leefomgeving ontplooiingskansen bieden. Allerlei mensen hebben daarin een verantwoordelijkheid. Dat geldt voor school, maar ook voor thuis en de buurt. Ouders moeten blijvend een veilige omgeving bieden. Maar denk ook aan een veilige buurt, hulpvaardig netwerk, volwassenen die het goede

voorbeeld geven en steunende vrienden. Een kwalitatief rijke leefomgeving legt de basis voor een goede ontwikkeling en het beleven van die fijne kindertijd. Voor veel te veel kinderen in Nederland is dit geen gegeven. Zoals kinderen die opgroeien in kwetsbare situaties – met armoede, geweld, structureel gepest worden en de stress die uit dat alles voortkomt. Ook ingrijpende levensgebeurtenissen zoals scheidingen, ziekte en overlijden stellen extra eisen aan die leefomgeving, om kinderen goede perspectieven te geven.

De rol van scholen in de ontwikkeling van kinderen past in het bredere plaatje van die leefomgeving. Er wordt veel van scholen gevraagd. Helderheid over verwachtingen is cruciaal. School is niet altijd de plek waar iets moet worden opgelost, maar kan wel de veilige omgeving bieden om het constructieve gesprek aan te gaan over wat een kind echt nodig

heeft. Dit sluit aan op ons onderzoek over Passend Onderwijs. Kinderen geven aan dat school te weinig kennis heeft over wie ze echt zijn, en dat ze niet genoeg worden betrokken bij wat er voor hen wordt beslist. Leerkrachten en docenten voelen niet altijd de ruimte om ieder kind te leren kennen. En ons systeem is niet ingericht op maatwerk voor ieder kind. Verschillende landen kunnen ons inspireren om te kijken naar hoe dat maatwerk wél mogelijk is. Als een kind daar een beetje anders is, krijgt een onderwijsassistent de ruimte om echte aandacht te geven en een kind het gevoel te geven van gezien en gewaardeerd voelen. Die investering in aandacht betaalt zich terug.

Een complicerende factor is dat signalen van kinderen niet altijd gemakkelijk te herkennen zijn. Ieder kind heeft een natuurlijke neiging hetzelfde te willen zijn als anderen, niet op te willen vallen. Ze denken al snel dat zij zélf het probleem zijn, waardoor ze hun zorgen voor zich houden. Cruciaal dus dat kinderen voelen dat ze zichzelf mogen zijn. En dat begint met echt contact – pedagogische bereikbaarheid. Contact tussen volwassenen en kinderen om elkaar echt te begrijpen. Met die grondhouding kom je dichterbij.

Het thuiszittersvraagstuk is helaas een gepolariseerd probleem waarin iedereen onmacht voelt. Vinger wijzen werkt verlamdend. En de hoofdrolspelers – kinderen en jongeren, ouders, leerkrachten en

professionals – begrijpen elkaar niet altijd echt. Ze spreken niet dezelfde taal en bekijken het probleem vanuit een eigen perspectief terwijl iedereen hetzelfde wil: dat een kind perspectiefvol naar school kan. Dit vraagt om ruimte voor open dialoog tussen volwassenen en kinderen. Randvoorwaarde is dat ook volwassenen hun blokkades eerlijk delen. En dat wat kinderen en jongeren zélf aangeven nodig te hebben uitgangspunt is. Alleen als we de echte behoeftes van kinderen blootleggen, kunnen we ondersteuning bieden voor een fijne kindertijd, kans op perspectief en mogelijkheden om volwaardig mee te doen.

Bestuur LAKS

Namens het bestuur van het Landelijk Actie Komitee Scholieren.

Elke scholier leidend in zijn of haar onderwijs

Het onderwijs is een belangrijk collectief goed. Onderwijs is immers universeel. Dat betekent dat – als het systeem perfect zou werken – elk kind in Nederland in een bepaalde vorm onderwijs zal volgen. Het is daarom ook belangrijk dat onderwijs een grote rol speelt bij de ontwikkeling van scholieren en hen voorbereidt op de samenleving. Toegang tot onderwijs zou een recht moeten zijn van elke scholier. Hier mag geen onderscheid in zijn.

Daarvoor is allereerst een stelselwijziging nodig: van leerplicht naar leerrecht. Het voordeel dat iemand heeft wanneer ze goed onderwijs heeft gevolgd, is zo groot dat het een recht dient te worden. Iedereen moet toegang krijgen tot onderwijs en begeleid worden in zijn of haar ontwikkeling. Ook scholieren met een ondersteuningsbehoefte hebben natuurlijk

recht op volwaardig en volledig onderwijs. Ook zij moeten zich kunnen ontwikkelen tot goed functionerend burgers in de samenleving. Hieronder vallen ook zeker veel thuiszitters. Alleen als onderwijs een recht wordt, ligt de nadruk van het systeem op het geven van volwaardig onderwijs voor elke leerling. Alleen als onderwijs een recht wordt, kan inclusief onderwijs een succes zijn.

Ook is het belangrijk dat elke scholier leidend wordt in zijn of haar eigen onderwijs: in vorm, plek en niveau. Als scholieren weten hoe ze zich willen ontwikkelen, moeten ze dat kunnen aangeven en daarover kunnen praten.

De vrijheid van keuze binnen vaste regels en de nadruk op de scholier zijn daarbij belangrijk.

Dat wekt motivatie en enthousiasme op bij. En natuurlijk, als een leerling het te zwaar vindt om vijf dagen naar school te gaan maar wel wil participeren in het onderwijs, moet een mengvorm mogelijk zijn. Hierdoor voorkom je ook dat sommige scholieren thuis komen te zitten.

“ **Als scholieren weten hoe ze zich willen ontwikkelen, moeten ze dat kunnen aangeven en daarover kunnen praten.**

Als laatste is er een verandering in indeling nodig. Scholieren worden nu ingedeeld op basis van hun zwaktes. Je doet vmbo omdat je op dat niveau talen kan, maar andere vakken kun je hoger. Dit moet veranderen. Wanneer een scholier op een lager niveau een vak wil afronden, dan moet dat kunnen.

“ **Het onderwijs moet een plek van ontwikkeling zijn, een plek waar elke scholier tot het hoogst haalbare kan groeien en komen.**

Daarbij moet het onderwijssysteem niet uitgaan van het laagste niveau van een leerling, maar zou het moeten focussen op het hoogste niveau dat een leerling kan behalen. Het onderwijs moet namelijk een plek van ontwikkeling zijn, een plek waar elke scholier tot het hoogst haalbare kan groeien en komen. Dat start met het indelen van scholieren op hun sterktes, niet hun zwaktes.

Kortom, het onderwijs moet meer aansluiten op de behoeftes van de leerling en de leerling moet meer te zeggen krijgen over wat hij of zij wil leren. Op die manier kan een leerling zich optimaal ontwikkelen. Bovengenoemde wijzigingen zijn daarvoor nodig, zodat scholieren zich beter kunnen ontwikkelen tot gelukkige, actieve en betrokken burgers.

Daisy Mertens

Daisy Mertens is leraar op brede basisschool De Vuurvogel in Helmond, leerkracht van het jaar 2016 en Global Teacher Prize Finalist 2019.

Het vangnet vorm je samen

Maatwerk. Het begint bij het moment dat je leerlingen de klas in komen. In de deuropening kijk ik iedereen al even aan. Achter elke blik kan iets verscholen gaan dat aandacht nodig heeft. Het welzijn van je leerlingen moet doorlopend op je netvlies staan.

Om te voorkomen dat kinderen het niet meer redden op school, is het nodig in het begin van het schooljaar al veel te investeren in een goede relatie met de leerling. Een docent moet vanuit de school ruimte krijgen om kindgesprekken te voeren. Gerichtte gesprekken, waarin je elkaar leert kennen. Onze leerlingen vullen vragenlijsten in over hun sociale ontwikkeling. Voelen ze zich veilig op school, bijvoorbeeld? Aan de hand van hun antwoorden gaan we het gesprek aan. Hoe interpreteren zij het begrip veiligheid? Hoe interpreteren wij het begrip veiligheid? Wat schuilt achter hun antwoorden?

Wat schuilt er achter niet beantwoorde vragen? Door de gesprekken al zo vroeg in het jaar te voeren en een band op te bouwen, zorg dat je een kind minder snel in de knel komt. Preventie begint bij goed signaleren.

Doorlopend probeer ik oordeelvrij naar kinderen te kijken. Moeilijk, want je bent een mens. Maar je kunt niet goed helpen als je je niet verplaatst in het kind. Als je geen kennis hebt van de uitdagingen die het heeft. Als je vooroordelen hebt. Probeer het kind en zijn of haar omgeving te leren kennen, vanuit een bevragende en open houding.

☞ **Achter elke blik kan iets verscholen gaan dat aandacht nodig heeft. Het welzijn van je leerlingen moet doorlopend op je netvlies staan.**

Makkelijker gezegd dan gedaan. Want hoe leren we die vaardigheden? Op school, en al op de pabo, is een open cultuur nodig. Een waarin je je veilig genoeg voelt om zelf ook steeds de open dialoog aan te gaan. Al op de pabo ben je soms handelingsverlegen: bewust onbekwaam dus. Als je dan niet bevraagd wordt, niet leert hoe je open een gesprek voert, dan pas je in de klas al snel toe wat je zelf van ouders en leerkrachten hebt geleerd. In de opleiding moet je al mensen hebben die meekijken. En stel jezelf hulpvragen. Ga op school het gesprek aan met collega's, leer ze kennen. Houd elkaar en jezelf steeds weer een spiegel voor. Er is altijd wel iemand in je team die de vaardigheden heeft en kan doorgeven.

“ **Maatwerk is lastig, we hebben het toch al zo druk? Maar met de juiste hulp kan het.**

De rol van de leraar is cruciaal, wat mij betreft. Maar we zijn niet de enige verantwoordelijken. Dat zijn we met ons hele team. De school is de omgeving waar het kind zich ontwikkelt. Het vangnet vorm je samen als school, en met ondersteuning van gemeente, GGZ, ouders én het kind: het hele ecosysteem rond het kind. In die samenwerking moet het kind altijd aangesloten zijn, voelen dat het erbij hoort. Het gaat tenslotte over hem of haar.

Maatwerk is lastig, we hebben het toch al zo druk? Maar met de juiste hulp kan het. In een open en professionele cultuur, waar het belang van samenwerken om het kind voorop te stellen benadrukt wordt. Zodat niemand het gevoel heeft er alleen voor te staan.

Marco Mout

*Marco Mout is eindbaas van WALHALLAb,
'waar veel thuiszitters coole dingen doen'*

De BN'er die het niet snapte

Het was druk in het WALHALLAb toen ineens een Bekende Nederlander binnenkwam. Onze deuren staan altijd open, dus dat er onverwacht mensen binnenkomen vinden we niet gek. Maar deze BN'er hadden we niet verwacht. Hij wilde eens kijken hoe dat hier nu gaat, zei hij, en we gaven hem de vrije hand.

In ons grote pand was hij al snel verdwenen. We troffen hem aan met Jonathan (14) en Gijs (15) en hij hielp hun enthousiast met het bouwen van een absurd coole windmolen van PET-flessen. Een uur later was hij aan het lassen met Iris (17) en nog iets later leerde hij 3D-computerdesign van Emmy (16). Een beetje heel erg hyper kwam hij naar me toe: "Man, wat een gave plek is dit. Al die gasten kunnen zoveel, echt niet normaal meer!" zei hij en hij keek alweer rond. "Ik zou nog graag even met Thom

werken, die is die benzinemotor aan het bouwen en die gast is nog maar 14! Bizar!". En wég was de BN'er.

"Hij is nogal enthousiast hè", zei Ashley (16) die bij ons heel veel regelingen doet. Ze was veel gepest vanwege haar felrode haar en hoge slimheid. Op school ging het steeds slechter met haar. Doordat ze blowde werd ze nog onzekerder. Ze haatte school. Iemand van Leerplicht bracht haar naar WALHALLAb en daar ging het al snel beter; ze kreeg verantwoordelijkheden, bleek een mega-regelnicht en had superleuke humor. Ze raakte snel bevriend met andere jongeren en startte zelfs een bandje. Wij hadden met haar school gepraat en ervoor gezorgd dat Ashley weer een dag in de week kon komen. Bij ons had ze haar talenten kunnen ontwikkelen en nu wilde ze ook voorzichtig wel weer wat schoolwerk doen, want de combi beviel haar, ons en de school

goed. Ze was ook bij ons sterker geworden tegen gepest worden. Ze stond stevig in haar schoenen.

☞ **Wij hadden met haar school gepraat en ervoor gezorgd dat Ashley weer een dag in de week kon komen.**

De BN'er stormde weer binnen. "Wow, gasten, ik heb zoveel geleerd hier vandaag. Echt bizar. Hier kan echt alles, terwijl het toch superrelaxed is. Ik heb zelfs muziek gemaakt in de Chillroom.' Hij stuitte bijna uit zijn sokken. Ashley lachte naar hem en vroeg: "Is je verder iets opgevallen?"

Hij bleef ineens even stil...

"Eh ja, er is me wel iets opgevallen. Een aantal van die gasten die ik heb leren kennen, zitten niet op

school. Sommige zijn er zelfs af omdat ze niet in de pas liepen of zo. Ik snap daar niks van; het zijn hartstikke goeie gasten die heel veel kunnen en weten. Maar op school werden ze dus gek. Dat kán toch niet?"

"Jawel, kan dat", zei Ashley. En ze legde hem uit: "Er is amper tijd voor je op school als je afwijkt. Dan gaat het mis en kun je vertrekken. En dan ben je ineens een thuiszitter. Hier kijken ze wel naar je. En kun je met je talent aan de slag. Dat is het verschil!"

René Peeters

René Peeters is bestuurlijk ambassadeur van het programma Met Andere Ogen en oud-wethouder Almere.

Waardeer de verschillen

Pierre Alain Volondat won in 1983 het Prinses Elisabethconcours (piano) in Brussel. Ik zat voor de televisie en verwonderde me over de manier waarop hij de prijs en het applaus in ontvangst nam. Als een trage houten pop. Zonder gezichtsuitdrukking. Een uitermate boeiend fragment om terug te kijken. Waarom die verwondering? Omdat het afweek van wat we normaal vinden? Omdat de geniale pianist zo in zijn werk opgaat dat de omgeving bijzaak is?

We waarderen Pierre Alain Volondat om wie hij is en wat hij doet. We geven peuters vaak een houten kubus met uitsparingen in de vorm van cirkels, sterren en blokken met dezelfde vormen. De peuters zoeken, duwen, draaien net zolang tot ze alle voorwerpen in de kubus geduwd hebben. Alles moet in een mal passen, maar het vierkant past niet in de cirkel en de ster niet in de driehoek. Het is zoeken naar de juiste plek.....

Die zin, het is zoeken naar de juiste plek, is waar het om draait als we het over thuiszitters hebben. Een slecht gekozen term, maar dat terzijde.

☞ **Pas je in de mal dan gaat het goed, pas je er niet in dan wordt het duwen, trekken, forceren tot het niet meer gaat.**

Het onderwijs waar ik een groot deel van mijn leven in gewerkt heb (ik mag er een mening over hebben) is jammer genoeg nog vaak een houten kubus met maar erg weinig soorten uitsparingen. Pas je in de mal dan gaat het goed, pas je er niet in dan wordt het duwen, trekken, forceren tot het niet meer gaat.

Het is niet zozeer een verwijt aan al die onderwijsmensen die zich zo inspannen om kinderen dagelijks te begeleiden. Het is meer een verwijt aan hen die het onderwijs organiseren

en faciliteren. Als je weet dat niet iedereen in het beperkte aantal mallen, past dan is het noodzakelijk dat je het principe van de houten kubus met beperkingen loslaat. Dan moet je als onderwijs in staat gesteld worden om te doen wat nodig is voor dat kind. En dan zijn er twee menselijke eigenschappen die hun ontwikkeling bevorderen: nieuwsgierigheid en zelfvertrouwen. Ooit bedacht ik de zin nieuwsgierigheid als bron. Alle kinderen zijn van nature nieuwsgierig, willen ontdekken, willen leren, willen zich ontwikkelen. Dat is een golf waar je in het onderwijs fantastisch op mee kunt surfen. Een tweede belangrijke factor is zelfvertrouwen. Een kind dat in zichzelf gelooft, durft het leven aan – durft al het nieuwe aan. Als zelfvertrouwen en nieuwsgierigheid aanwezig zijn, verloopt de ontwikkeling van een kind naar vermogen.

“ **Kijk ook Mét Andere Ogen naar het kind en geef het de ruimte om nieuwsgierigheid te behouden en zelfvertrouwen te ontwikkelen.**

Vanzelfsprekend zijn er grenzen aan wat een kind kan en mag doen. Vanzelfsprekend mogen er eisen aan een kind gesteld worden, maar organiseer het onderwijs zo dat je aansluit bij de vermogens en de belangstelling van het kind op dat moment. Kijk

ook Mét Andere Ogen naar het kind en geef het de ruimte om nieuwsgierigheid te behouden en zelfvertrouwen te ontwikkelen.

We zijn allemaal anders. Wij moeten ons in het onderwijs aanpassen aan wat het kind aan mogelijkheden heeft... Dat is niet naïef, maar de basis voor nieuw beleid, nieuwe ontwikkelingen in ons onderwijs.

Oscar Roma Wilson

Oscar Roma Wilson (12) gaf in 2019 de Ted talk It's Time to Change my Education.

Leren wat ons mens maakt

De wereld is snel aan het veranderen. Toch lijkt ons onderwijssysteem amper mee te bewegen. We zouden kritisch moeten kijken naar het curriculum dat op scholen gegeven wordt en welke vaardigheden prioriteit krijgen.

Ik heb onderwijs gevolgd in Beijing, New York, Londen en Den Haag. Azië, Noord-Amerika en Europa: drie heel verschillende systemen, alledrie met eigen voordelen. In Azië leren ze je discipline, hoe je goed informatie onthoudt en wat de waarde is van hard werken. In Amerika leren ze je de waarde van je eigen mening, en hoe te studeren en voor jezelf op te komen. In Den Haag leerde ik problemen voor mezelf op te lossen, en in woorden uit te drukken wat ik bedoel en nodig heb.

Ik pleit voor een systeem waarin we het beste van ieder systeem combineren. Zo bereiden we kinderen

voor op een altijd veranderende toekomst. De uitdaging van ons huidige curriculum is namelijk dat we niet precies weten hoe werk in de toekomst er uit zal zien. Welke skills zullen we over twintig jaar nodig hebben, nu meer en meer geautomatiseerd wordt?

Ik geloof dat ons curriculum zich meer zou moeten richten op wat ons uniek menselijk maakt. Ons vermogen om *outside the box* te denken bijvoorbeeld. Creativiteit. Of om echt te kunnen luisteren en te begrijpen. En het belangrijkste: empathie.

“ **Ik geloof dat ons curriculum zich meer zou moeten richten op wat ons uniek menselijk maakt.**

Vandaag de dag focussen scholen zich met name op wat gemeten kan worden. Wat je je kunt herinneren, in plaats van wat je begrijpt. Volgens mij kunnen we beter kijken naar essentiële life-skills. Het belang van belastingen betalen, en het beleid erachter begrijpen. Leer ons over wetenschap. Wat zijn feiten? Wat kunnen we doen tegen klimaatverandering? Leer ons niet hoeveel vrouwen Henry VIII had, maar leer ons wat een goede leider maakt. Wat de patronen van geweld, macht en vrede zijn. Welke rol kunnen wij zelf spelen? Leer ons, kortom, kritisch denken.

En tot slot: kansengelijkheid. Zoveel kinderen kunnen geen extra steun krijgen thuis. School is dé plek waar je met al je vragen terecht zou moeten kunnen. De plek waar de basis voor de rest van je leven wordt gelegd. Dat betekent dat docenten met empathie en respect uit moeten gaan van de nieuwsgierigheid van elk kind. Flexibel kunnen zijn met kinderen met verschillende behoeftes, tempo's en rugzakjes.

“ **School is dé plek waar je met al je vragen terecht zou moeten kunnen. De plek waar de basis voor de rest van je leven wordt gelegd. Dat betekent dat docenten met empathie en respect uit moeten gaan van de nieuwsgierigheid van elk kind.**

Creëer een omgeving waarin iedereen zichzelf kan zijn en op zijn of haar manier geprikkeld wordt. Weten hoe je elkaar echt ziet en gelijkwaardig kunt behandelen zou het hele curriculum moeten doorkruisen.

Kifah Shoker

Kifah Shoker is adviseur en onderzoeker bij RadarAdvies.

Het onderwijs is geen wonderdoekje

Donderdag 19 september 2019. Trillend loop ik een interview uit met sleutelpersonen in Amsterdam Zuidoost. We zouden het over de effectiviteit van het zorgveld hebben. Maar iets anders hield de gemoederen bezig: de veiligheid van hún kinderen en jongeren hier in de Bijlmer. Wie ging daar wat aan doen?

Vrijdag 6 maart 2020. *De Volkskrant* kopt 'Naar school zonder ontbijt – maar met een mes'. Over een middelbare school in de Bijlmer, die probeert haar kinderen te onttrekken aan hun dagelijkse realiteit van messagegebruik, dodenlijsten en wapengeweld. En van sociale media die de gevoelens van uitzichtloosheid en provocatie bij de kinderen versterken. Ik denk weer terug aan het interview in september en voel de pijn, frustratie en machteloosheid van de Bijlmer-inwoners weer net zo sterk als toen ik in de zaal stond.

Juli 2020. In een onderzoek naar basisscholen in kwetsbare wijken krijg ik het voorbeeld voorgeschoteld van Jaime (9). Jaime zit pas in groep vijf. Hij gaat nu al met een mes op zak naar school en is te vinden in drillrap-filmpjes op YouTube. De school doet al maanden een poging het wijkteam te betrekken bij dit gezin. Uiteindelijk hebben ze van eigen geld een dure orthopedagoog in de arm genomen.

Bij RadarAdvies houd ik mij bezig met jeugd, veiligheid, radicalisering, inburgering, weerbare democratie en armoede. In elk van deze thema's komt stevast naar voren: de rol van onderwijs is cruciaal. De school is een belangrijke vind- en signaleringsplek voor kwetsbare kinderen en toch missen we de school als partner in de samenwerking.

En het klopt dat de school een sleutelplek is:

docenten zien een kwetsbaar kind al op jonge leeftijd en herkennen vaak snel wanneer iets moet gebeuren. De school is voor veel kinderen een veilige haven, weg van een onveilige thuissituatie of criminele leefomgeving. Ook veel ouders vinden de drempel van de school vaak lager dan die van bijvoorbeeld een wijkteam.

Toch is het onderwijs geen wonderdoekje dat de problemen op alle leefgebieden kan wegpoetsen. We kunnen niet alles van de school vragen. Dus wat vragen we van de bredere samenleving? We vragen om pedagogische coalities die een positieve sociale opvoed- en opgroeiomgeving versterken. Coalities waarin wij ons allen

verantwoordelijk voelen, of we nu persoonlijk of professioneel bij kinderen betrokken zijn. Waarin wij op elkaars inzet en betrokkenheid kunnen rekenen. Waardoor we snel signaleren én handelen. Waarbij we weerbaarheid en kansen van kinderen vergroten. En het niet uitmaakt of we schooluitval, jeugdcriminaliteit, wapen- en messengeweld, of radicalisering tegengaan. Waarin we de plek van de school als veilige haven en de rol als partner in vroegsignalering niet alleen onderkennen, maar ook faciliteren en serieus nemen. Waarin het maatschappelijk middenveld, zoals de moskee, de voetbalclub en de oversteekouders een nadrukkelijke plek inneemt. Waarbij we oog hebben voor de fysieke én digitale leefwereld van kinderen. Waarin informele ondersteuning door rolmodellen en maatjes in plaats van of naast jeugdhulp kan worden ingezet.

“ **Toch is het onderwijs geen wonderdoekje dat de problemen op alle leefgebieden kan wegpoetsen. We kunnen niet alles van de school vragen.**

Coalities die een stevige en positieve pedagogische infrastructuur vormen. Waardoor we weerbaarheid en kansen van kinderen vergroten. En het niet uitmaakt of we schooluitval, jeugdcriminaliteit, wapen- en messengeweld, of radicalisering tegengaan. Zodat alle kinderen zich kunnen ontwikkelen tot een florerende burger.

Kati Varkevisser

Kati Varkevisser is moeder van een ervaringsdeskundige.

Praten mét, niet praten over

Thuiszitter, het klinkt zo gezellig: Thuis mogen blijven, op de bank Netflixen, geen andere verplichtingen. Het klinkt als een keuze. En toch is het zo anders.

Het thuiszitten van mijn kind overkwam ook mij als moeder, en volledig onvoorbereid. Nee, het schoolsysteem (vo) en mijn kind met een autismespectrumstoornis (ASS) waren geen ideale combinatie. De ziekte waardoor ze thuis kwam te zitten, kwam echter onverwachts. Vanuit school kwam weinig communicatie, maar er was erg veel dat geregeld moest worden: bijna dagelijkse mailtjes om af te stemmen met school, thuisonderwijs, artsen, therapeut, mentor en docenten.

Ik zat met mijn zorgen en emoties rond het welzijn van mijn kind. En met het besef dat ik nu een thuiszittend kind had, en dat alles een lange tijd anders zou zijn dan gewoon.

Ik verwachtte van school een coördinerende rol, maar die bleef uit. Een bekwame Adviseur Passend Onderwijs van de organisatie die thuisonderwijs aanbiedt, nam gelukkig de touwtjes in handen en zorgde voor een goede afstemming met iedereen in school.

Een zorgcoördinator die thuis vinger aan de pols houdt, op de hoogte is van alle mogelijkheden binnen Passend Onderwijs en bevoegd is om in school afspraken met betrokkenen te maken had ook helpend kunnen zijn.

“ **Een bekwame Adviseur Passend Onderwijs van de organisatie die thuisonderwijs aanbiedt, nam gelukkig de touwtjes in handen en zorgde voor een goede afstemming met iedereen verbonden aan school.**

Ik vind mijzelf een mondige ouder, maar naast de praktische zaken zat ik met vragen die ik nergens kon stellen. Wat kon ik nou doen om mijn kind het beste te ondersteunen? Hoe ging ik goed met de situatie thuis om? Ik miste ouderbegeleiding en ondersteuning. Daarnaast werd aan mijn kind te weinig gevraagd wat zij wil en hoe zij de toekomst ziet. Zij was 17. Ik had verwacht dat plannen met haar afgestemd zouden worden en dat zij een eigen inbreng zou mogen hebben. Ik ben moeder, heb mijn eigen kijk op dingen, mijn eigen behoeftes en

belangen, maar mijn kind en elk andere jeugdige heeft die ook. Besluiten moeten zoveel mogelijk samen en gelijkwaardig genomen worden. Praten mét en niet praten óver zou de norm moeten zijn. Vaak kwam in mij op: wie zegt dat ik als moeder, in moeilijke situaties met alle emoties, een weloverwogen besluit voor mijn kind kan nemen?

Ik ervaar vaak dat mondige ouders beter gezien worden en meer bereiken, maar ook als lastig ervaren worden. Dat zijn ze soms ook. Tijdens mijn werk als ondersteuner bij het Jeugdplatform Amsterdam zei een jongere in een bijeenkomst voor jongeren en ouders:

“Je moet ouders eerst een half uur de ruimte geven om te zeuren en te klagen. Pas daarna kunnen zij constructief meedenken en ook ons de ruimte geven.”

Ik hoop dat er meer aandacht komt voor de aanleiding waarom een kind thuis zit. Dat er meer maatwerk mogelijk is voor het kind en ouders, voor en door school en andere betrokkenen. En meer flexibiliteit, zodat thuiszitters niet aan de systeemschool moeten worden aangepast, maar dat onderwijs passend gemaakt wordt voor de leerling.

Jan van de Ven

Jan van de Ven is leraar in het basisonderwijs en oprichter van het Lerarencollectief.

Onderwijs als basis voor ieder kind

Als de corona-pandemie iets gedaan heeft met ons primair onderwijs in 2020, dan is dat het uitvergroten van de drie grote onderwijsuitdagingen van deze tijd: het lerarentekort, kansenongelijkheid en dalende onderwijskwaliteit. Werd het steeds groter groeiende lerarentekort aanvankelijk een korte periode naar de achtergrond geduwd door de schoolsluiting in maart en later de gedeeltelijke heropening in mei, sinds we begin juni onze schooldeuren weer volledig openden grijpt het probleem van onvoldoende bevoegde collega-leraren weer stevig om zich heen. Scholen die al niet ruim in hun personeel zaten, moeten alle zeilen bijzetten om kinderen überhaupt welkom te kunnen heten binnen de muren van een klas. Dit lukt al lang niet meer altijd, met heel wat incidentele thuiszitters als gevolg.

Kansenongelijkheid kwam in die eerste periode van afstandsonderwijs in maart juist volop in de

aandacht. Ook in Nederland maakt het uit waar je wieg staat en welke mogelijkheden je vanaf je geboorte krijgt om uiteindelijk te kunnen worden wie je bent. Kinderen zonder een stimulerende thuisomgeving die zowel de praktische middelen (devices en een WiFi-verbinding) als een kansrijke gezinssituatie (een familielid dat met je meekijkt, beheersing van de Nederlandse taal) misten, werden met de week op grotere achterstand gezet. Minstens net zo belangrijk: school als veilige haven en de juf of meester rots-in-de-branding vielen weg, de Kindertelefoon stond roodgloeiend. Twee maanden lang een land vol thuiszitters, met alle gevolgen van dien.

De derde grote uitdaging is de onder druk staande onderwijskwaliteit, waarbij verschillende nationale en internationale rapporten, onderzoeken en vergelijkingen steeds dezelfde noodklok luiden: de

basis in ons onderwijs staat onder druk. Functioneel analfabetisme onder 15-jarigen ligt op de loer. Een brief van de overheid, een bijsluiter bij een medicijn of een mail van de werkgever zijn steeds vaker abacadabra voor een groeiend aantal jongeren. Ook op andere vakgebieden zoals rekenen/wiskunde en de wetenschapsvakken zit ons onderwijs in de lift; naar beneden, welteverstaan.

“ **Om te komen tot Passend Onderwijs voor ieder kind, wordt het hoog tijd om allereerst de basis van ons onderwijs te herstellen. Dat begint bij genoeg leraren.**

Tegen deze achtergrond vindt in november de Evaluatie Passend Onderwijs plaats in de Tweede Kamer en loopt ook het Thuiszitterspact af. Een pact waar niet veel van terecht is gekomen, gezien het gestegen aantal kinderen dat permanent thuis zit. Om te komen tot Passend Onderwijs voor ieder kind, wordt het hoog tijd om allereerst de basis van ons onderwijs te herstellen. Dat begint bij genoeg leraren. Pas dan kunnen we samen werk gaan maken van het tegengaan van kansengelijkheid, kunnen we echt een vuist maken tegen dalende onderwijskwaliteit en pas dan kunnen klassen kleiner, kan er meer en betere specialistische zorg

de klassen in en kunnen we kijken wat ieder kind nodig heeft om een gelukkige, actieve en betrokken (jong)volwassene te worden. Om dit voor elkaar te krijgen wordt het hoog tijd om te gaan luisteren naar die mensen die iedere dag met hun poten in de klei er weer het beste van proberen te maken. Leraren, ouders, maar vooral ook de kinderen zelf. Geen tekentafelplannetjes, maar uit de klei opgetrokken oplossingen. Dat verdienen leraren, ouders, maar zeker ook al die kinderen.

**IN WELKE RICHTING WIJST
DE VOLGENDE STAP?**

**CONCLUSIES & ACTIES:
EN NU?**

Alle vooruitgang begint met vragen stellen en luisteren. We hopen dat de ervaringen en uitspraken in dit rapport helpen om met andere ogen naar het thuiszittersvraagstuk te kijken.

Tussen de regels door liggen waardevolle inzichten verscholen die hopelijk niemand ongeroerd laten, ook niet degenen die hier al jaren mee bezig zijn. Wat was herkenbaar en wat nog niet? Waarover is verdere reflectie nodig om de huidige aanpak substantieel te verbeteren voor leerlingen nu én in de toekomst? Wat moet nu echt anders? Hoe kunnen negatieve emoties, belevingen en situaties zoals die zijn beschreven worden voorkomen?

Leerlingen, leerkrachten, bewindspersonen, schoolbesturen, (onderwijs)deskundigen, PO- en VO-Raden, gemeenten, zorguitvoerders... Het lijkt alsof iedereen hetzelfde wil: onderwijs en zorg die aansluiten op behoeften van kinderen en jongeren, op een plek waar zij zich veilig voelen en zich kunnen ontwikkelen.

En wat velen óók zeggen te willen, is maatwerk. Maar heeft iedereen eenzelfde beeld bij wat maatwerk betekent en vraagt? Voor wie geldt maatwerk eigenlijk – iedereen of sommige doelgroepen? Welke processen zijn nodig om maatwerk mogelijk te maken? Wat moet stoppen en wat moet juist in gang worden gezet? Welke mindset, vaardigheden en instrumenten zijn nodig om te

ontdekken wat ieder kind en iedere jongere nodig heeft? Zomaar wat vragen voor het eerlijke gesprek over wat het vraagt om maatwerk te leveren.

Maatwerk voor iedere leerling als uitgangspunt

De kinderen en jongeren bieden handelingsperspectief voor maatwerk: het begint met een basishouding van empathie en nieuwsgierigheid naar ieder kind, iedere jongere. Wat heb je nodig om gelukkig te zijn en te kunnen leven op een manier die bij je past? Wat zijn je dromen en wensen voor de toekomst? Wat doet de plek waarin je leeft en leert met je? Wat en wie bepaalt hoe je je op school voelt en gedraagt en hoe het gaat met je schoolprestaties?

We moeten ons realiseren dat het streven naar maatwerk lastig te rijmen valt met de aannames, labels, stempels, doelgroepenaanpak, signalementen en categorisering die nu de interventies en afspraken bepalen. Het beeld van de ijsberg in dit rapport kan wellicht helpen bij het ontrafelen van de denkfouten die écht maatwerk in de weg staan. Van de top die overzichtelijkheid suggereert, tot de onderkant waar de lijntjes steeds verder vervagen. En de kinderen en jongeren leggen die belangrijke denkfouten met hun adviezen bloot.

« De adviezen van kinderen en jongeren bieden eindeloos veel handvatten voor verfijning en invulling van maatwerk.

Op individueel niveau is maatwerk mogelijk door open vragen te stellen en tussen de regels door te luisteren naar behoeften. Zonder waardeoordeel, maar wél door gedachterichtingen voor oplossingen te lezen.

We hopen dus dat dit rapport de ogen opent van iedereen die zich met dit vraagstuk bezighoudt. Want de adviezen van kinderen en jongeren bieden eindeloos veel handvatten voor de verfijning en invulling van maatwerk: voor interventies, gesprekstafels, afspraken binnen het onderwijs en tussen onderwijs en zorg, gedeelde doelstellingen en voortgangskaders. En als hun adviezen bevestigen wat je al weet, durf jezelf dan de vraag te stellen: waarom zijn er nog geen structurele oplossingen, en wat kan jouw aandeel zijn?

Ontwikkel oplossingen altijd mét de mensen om wie het gaat

Op z'n minst is onze oproep naar aanleiding van deze publicatie om vanaf nu alles samen mét kinderen en jongeren zelf te bedenken. Niet door te testen wat al door volwassen deskundigen wordt bedacht, maar door op strategische manier vanaf het begin te co-creëren met kinderen en jongeren

als gelijkwaardige mede-deskundigen. Doe er je voordeel mee dat ze denkfouten helpen identificeren en zo voorkomen dat er papieren oplossingen worden bedacht die in praktijk niet goed genoeg aansluiten. Welke proces je ook leidt, zorg dat kinderen en jongeren zo vroeg mogelijk mee kunnen denken. Want weinig is zo inefficiënt en frustrerend als er halverwege een proces achterkomen dat het helemaal anders zou moeten. Een paar concrete suggesties:

- Als je verbeterpunten wilt blootleggen, formuleer deze dan in de vorm van strategische hulpvragen die je met kinderen en jongeren gaat ontrafelen. Het formuleren van de juiste hulpvragen alleen al is best ingewikkeld. Want natuurlijk is het ongemakkelijk om mankementen zichtbaar te maken. Maar zoals kinderen zeggen: “Je kunt iets alleen oplossen als je het kunt zien.”
- Als je relevante spelers bij elkaar wilt brengen voor gesprekstafels en dialogen, ontwikkel de agenda dan samen mét kinderen en jongeren. Laat ze helpen om de juiste vragen te formuleren. En geef ze de ruimte om mee te praten als gelijkwaardige gesprekspartners. Er zijn genoeg ervaringsdeskundigen en klasgenoten die kunnen vertellen wat de echte problemen zijn om op te lossen. En die ook eerlijk kunnen meedenken over wie welke rol en verantwoordelijkheid heeft – ook leerlingen zelf. Maar de uiteindelijke oplossing ligt in de wisselwerking tussen de betrokkenen.

Van symptoombestrijding naar structurele aanpak

De kinderen en jongeren houden ons een heldere spiegel voor: de term ‘thuiszittersvraagstuk’ houdt ons gevangen in een te beperkte visie van de werkelijkheid. Dit leidt tot symptoombestrijding. Tot kortetermijnoplossingen die te vaak niet de nodige uitkomsten bieden voor mensen zelf én de onderliggende problemen niet structureel aanpakken. Eén van de jongeren omschreef kinderen die niet in het huidige onderwijssysteem passen als kanaries in de kolenmijn: “Zij zijn niet het probleem, ze zijn de zichtbare slachtoffers van het haperend systeem.”

Maar wat is dan eigenlijk ‘het systeem’? Zijn het niet eigenlijk meerdere systemen die niet op elkaar aansluiten? En waar begin je met een structurele aanpak? De eerste stappen zijn cruciaal, want alle verandering begint met zelfreflectie. Hoe oncomfortabel ook, het begint met de aanvaarding van de spiegel die ons wordt voorgehouden, zonder waardeoordeel, vingers wijzen of een defensief gevoel. En met een constatering dat we blijvend moeten samenwerken met kinderen en jongeren om niet in oude aannames te vervallen. Want die ontstaan logischerwijs bij het denken vóór mensen, niet mét mensen.

Samen aan de slag

Kinderen en jongeren die we mochten spreken, we kunnen een voorbeeld aan jullie nemen. Jullie deelden ervaringen en verhalen niet uit eigenbelang. Niet primair om zelf geholpen te worden. Jullie gaven aan vooral bij te willen dragen aan een beter systeem voor iederéén, om te helpen voorkomen dat andere kinderen in jullie situatie terechtkomen. Jullie adviezen zijn een oproep om samen aan de slag te gaan.

Samen, dat is het toverwoord. Er is niet één verantwoordelijke. Dit is niet alleen een vraagstuk voor het kind en het gezin. Het is geen probleem dat geheel op de al zwaar belaste schouders van docenten kan rusten. Het ligt niet volledig bij het onderwijs, of bij de overheid. Het is een vraagstuk van alle schakels in de keten rondom kinderen en jongeren.

“ **Er is niet één verantwoordelijke. Het is een vraagstuk van alle schakels in de keten.** ”

En daar ligt precies de opgave. Hoe zorg je dat iedereen inziet dat er meer te winnen is om samen te werken aan een gemeenschappelijk hoger belang? Dat is precies waarom jullie perspectieven zo

belangrijk zijn. Vele relevante spelers in en rondom het onderwijs en de zorg staan klaar om samen de volgende concrete stappen samen te zetten. De tijd dringt, het is onacceptabel dat we zoveel kinderen en jongeren al zo lang laten bungelen.

Ook wij laten het dus niet bij deze publicatie. Onze volgende stap is om met kinderen, jongeren, jongerenorganisaties en onderwijsadviseurs concrete handvatten te ontwikkelen. Handvatten die 'de systemen' helpen in hun zoektocht om anders naar kinderen te kijken die buiten de lijntjes (willen) kleuren.

Op basis van de inzichten van kinderen en jongeren hebben we ons eigen to-do lijstje gemaakt, dat bestaat uit vijf onderdelen. We pretenderen uiteraard niet met deze acties het complexe thuiszittersvraagstuk te zullen oplossen. Daar is veel meer voor nodig, maar elke stap is er een. Bovendien blijven we alert op nieuwe ontwikkelingen, en sturen we bij waar nodig.

Onze eigen to-do lijst

1 Herkenningswijzer voor deskundigen

We ontwikkelen tips en randvoorwaarden vanuit het perspectief van kinderen en jongeren zelf, om iedereen binnen en buiten het onderwijs te helpen bij het eerste signaal dat een kind of jongere in de problemen dreigt te komen. Wat zijn die signalen zoal? Hoe ga je het gesprek aan zodat een kind of jongere zich veilig voelt? Wat zijn de juiste vragen om te stellen?

4 Bijeenbrengen maatjes en buddy's

Ze zijn hard nodig: mensen die informeel klaarstaan voor wie buiten de boot dreigt te vallen. Maatjes, buddy's, coaches, lotgenoten: we willen dit diverse veld bijeenbrengen, om te verkennen wat hun rol is in de structurele aanpak van 'thuiszitters'.

2 Structurele plek voor de stem van 'thuiszitters'

We gaan het LAKS op haar verzoek ondersteunen bij het opzetten en tijdelijk begeleiden van een structurele adviesraad, waarin specifiek kinderen en jongeren zijn vertegenwoordigd die buiten de lijntjes (hebben moeten) kleuren. Deze leerlingenraad agendaert en biedt gevraagd en ongevraagd advies, om symptoombestrijding en denkfouten te voorkomen.

5 Verbinden van deeloplossingen

De rol van Number 5 is die van onafhankelijke denkruimte en verbinder van de juiste spelers, om concrete vooruitgang te boeken. Hoe meer iedereen zijn halve ideeën deelt, hoe beter we die aan elkaar kunnen koppelen. We identificeren ook potentiële oplossingen die nog buiten beeld zijn, maar toch cruciaal voor een integrale aanpak. We delen kansen voor meer samenwerking. En doen dit alles vanzelfsprekend met de inzichten van kinderen en jongeren als basis.

3 Inventarisatie educatief aanbod mentaal welzijn

Veel kinderen en jongeren geven aan dat school vaak niet aansluit bij alle leerbehoeftes. Ze vragen om meer aandacht voor thema's als burgerschap, mentale gezondheid en life skills. Er zijn al allerlei educatieve programma's, materialen en gastlessen. Samen met kinderen, jongeren én relevante (onderwijs)spelers brengen we in kaart wat er al is, wat er nog mist en hoe we kunnen zorgen dat het aanbod wordt verrijkt.

TOT SLOT

Tot slot vragen we iedereen die de inzichten van de kinderen en jongeren ter harte neemt:

?

**Wat is
jouw stip
op de
horizon?**

?

**Wat is jouw
belangrijkste
hulpvraag aan
de kinderen
en jongeren?**

?

**Wat ga jij
anders, meer,
minder of niet
meer doen?**

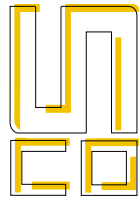
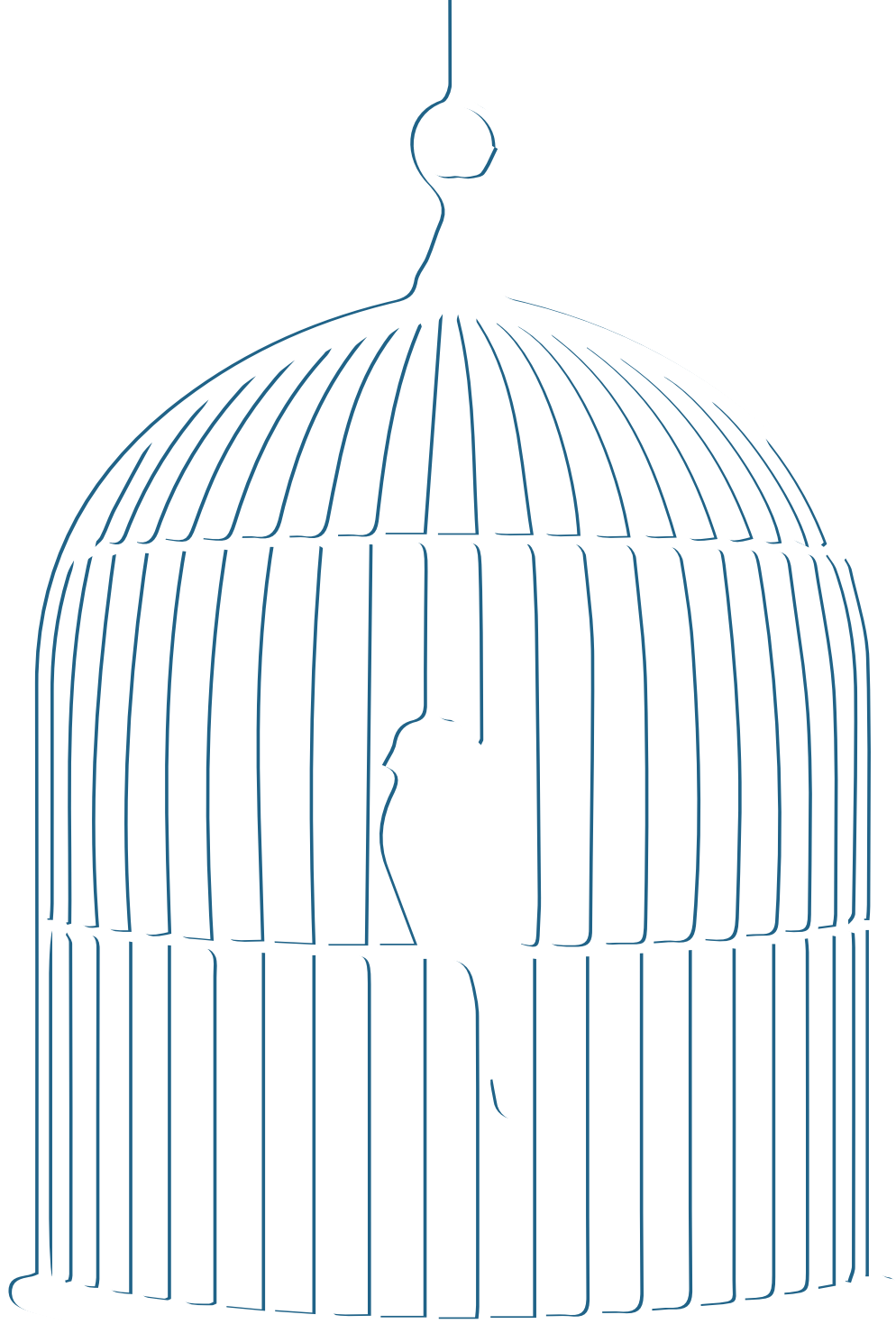
?

**Welke speler
komt er voor
of na jou in de
keten?**

?

**Wat ga
jij samen
met anderen
aanpakken?**

connecting for impact
number five foundation

Buiten de lijntes is een initiatief van

Number 5 Foundation

't Hoenstraat 5 in Den Haag

www.numberfive.community

impact@numberfive.community

+ 31 (0) 611216926

vormgeving door Thomas Latcham